

Kingdom of Lesotho

Ministry of Education and Training

LGCSE SESOTHO

2021

National Curriculum Development Centre (NCDC)

LENANEO THUTO LA SESOTHO

Selelekela

Puo ke sesebelisoa se fetisang molaetsa ebile e jere bochaba le litloaelo tsa sechaba ka seng. E sebelisoa ke ba batlang tsebo le kutloisiso ea litaba tse ba potileng. Seo motho a se buang se paka seo a se nahanang. Tsena tsohle, motho o li hlahisa bathong ka puo. Mokhoa oo motho a sebelisang puo ka oona o beha pepeneneng tsela eo motho ea joalo a inahanang ka eona. E leng hore puo e bohlokoa ho bopa motho kelellong le bothong, le ho fetisetsa boinahano ba motho ho e mong. Puo ke eona feela e ka sebelisoang ho fetisa molaetsa o hlakileng, etsoe leha motho a shebile setšoantšo, hore a se utloisise, o sebelisa puo ka ho botsa lipotso tse kang, “e be moo ho boleloa’ng?” kapa “e leng hore batho ba itšoara tjee?”

Sepheo se akaretsang

Sepheo ka seng se ngotsoe ho latela tsebo-ketso eo morutoana a lokelang ho ba le eona hammoho le moko-tabo o tla thusa ho holisa tsebo-ketso eo.

Qetellong ea selemo sena, barutuo ba lokela:

- i. ho hola tšebeliso ea puo maamong a fapaneng a bophelo.
- ii. ho ba le tsebo ea moshoelella ea sebopeho, bokhabi, bokheleke, makhabane le litsebo-ketso tse khethollang setsebi sa puo ea Sesotho ho batho ba bang.
- iii. ho ananela bochaba ba bona le ba lichaba tse ling ka ho bala libuka le maselinyana a ngotsoeng ka Sesotho.
- iv. ho kenya letsoho kholong ea sechaba ka ho ithukhubetsa mesebetsing le tharollong ea mathata a se amang.

Sepheo sa Lenaneo-thuto lena

Lenaneo-thuto lena le reretsoe ho holisa ngoana oa Mosotho puong, bothong le kelellong. Le reretsoe, hape, ho mo etsa motho ea ratang Sesotho hobane a bona tšebeliso ea sona bophelong ba hae ba letsatsi le letsatsi. Ke ka lenaneo-thuto lena

morutoana a tlang ho hlokomela tse mo potileng, tse ka mo phelising le tse ka mo hlahlellang ka mekhoa e amohelehang ea bophelo le phelisano. Morutoana o lokela ho chorisoa ka litsebo-ketso tsa mantlha tsa puo e leng:

- ✓ ho mamela ka kutloisiso
- ✓ ho bua ho kenyeletsang khetho e nepahetseng ea mantsoe le popo ea lipolelo tse fetising molaetsa o reriloeng
- ✓ ho bala ka kutloisiso litaba tse ngotsoeng
- ✓ ho ngola litaba tse utloahalang, tse nyalanang hantle
- ✓ ho boha litšoantšo le matšoao (symbols) le ho fetolela molaetsa oa tsona mantsoeng ka ho bua kapa ho ngola
- ✓ ho sebelisa 'mele ho bontša maikutlo kapa boikutlo/ tšekamelo.

Sebopeho sa Lenaneo-Thuto

Lenaneo-thuto lena le arotsoe ka likarolo tse hlano e leng ***Ho mamela le ho bala; Ho bua le ho ngola; Bophelo le phelisano; Lingoloa le Sebopeho sa puo***. Likaroloana tsena li reretsoe ho thusa tichere le morutoana ho chorisa litsebo-ketso tsa mantlha tsa puo; ho ithuta kamoo puo e ahiloeng e bileng e sebelisoang kateng, esita le kamoo Mosotho oa maobane a neng a sheba litaba kateng.

1. ***Ho mamela le ho bala*** ke litsebo-ketso tsa mantlha tsa puo tse re thusang ho fumana tsebo. Karolo ena e reretsoe ho hlahlella barutuo ka mekhoa e fapaneng ea ho ithusa ho mamela; ho mamela kapa ho bala papatso ka sepheo sa ho utloisisa molaetsa oa eona; ho balla ho rua tsebo, ho balla ho qolla lintlha tsa bohlokoa le ho akaretsa; esita le malebaleba a ho fuputsa taba lingoloeng le bathong.
2. ***Ho bua le ho ngola*** ke litsebo-ketso tsa mantlha tsa puo tse re thusang ho fetisa molaetsa oa seo re se nahanang. Ke ka tsona re bontšang bokheleke esita le kholo puong. Karolong ena barutuo ba ichorisa ka tlotlo-ntsoe, tšebeliso ea matšoao, ho khetha, ho qaqisa le ho nyalanya lintlha, esita le ho ngolla maselinyana.

3. **Bophelo le phelisano** ke moo botho, lerato, tlhompho le tšebelisano-'moho li holisoang. Mona barutuo ba hlokomelisoa hore motho ke sebopuo se lokelang ho phelisana ka lerato le tlhompho le batho ba bang. Bochaba ba Basotho, bo hlahang karoloaneng ena, bo khothaletsa bophelo le phelisano e ntle. Lijo tseo Basotho ba neng ba li ja li ne li e-na le tsohle tse hlokoang ke 'mele. Litšomo, lithoko, maele le maelana tsa Basotho, li na le likeletso tsa bophelo. Tsena tsohle barutuo ba li fumana karolong ena.
4. **Lingoloa** ke karolo eo barutuo ba hlahlelloang ka litsebo tsa ho bala, ho hlahlolla le ho ikaha ka litaba tsa lingoloa tseo. Tšebeliso e nepahetseng ea puo, matšoa, mekhabo-puo le maoa a ho fetisa litaba li totobala hantle kahar'a lingoloa. Lingoloa tse etsoang sehlopheng sena ke pale (e telele le e khutšoanyane), thothokiso le tšoantšiso.
5. **Sebopeliso sa puo** se thusa ho fihlela tšebeliso e nepahetseng ea puo le mokhoa oo puo e joalo e bopehileng ka oona. Tsena ke litšiea boithutong ba puo. Barutuo ba ithuta melaoana le mokhoa oo puo e sebelisoang ka oona. Hona ho ba thusa ho sebelisa puo ka nepo.

Mekhoa ea ho ruta le ho ithuta Sesotho

Lihlotšoana: lihlots'oaneng ke moo barutuo bohle ba fumanang monyetla oa ho itlhalosa le ho botsa lipotso. Ka lebaka leo, hore li atlehe li lokela boptjoa ka barutuo ba sa feteng bohlano. Ho bohlokoa hore barutuo ba fuoe mesebetsi e fapaneng moo lihlots'oaneng e leng oa bolula-setulo, bongoli le poloko ea nako. Tichere e lokela ho ba seli hore barutuo bohle e fela e le karolo ea puisano e etsoang moo lihlots'oaneng. Ka lebaka leo, e khaleme ka matla mefuta e latelang ea barutuo:

- ✓ Bo-tsebanyane: bao litaba tse nepahetseng e leng tsa bona feela.
- ✓ Bo-aik'hona: ba khahlanong le taba e 'ngoe le e 'ngoe e buuoang.
- ✓ Bo-na-le-utloile: ba ipuelang litaba lisele ho tseo ba lebeletsoeng ho li tšetšetha. Nako e fela sehlopha se e-s'o etse letho la mosebetsi o fanoeng.
- ✓ Bo-ptjemptjete: ba ratang ho bua empa ba se na lintlha tse amanang le seo ho buuoang ka sona. Ba rata ho imamela, ho mameloa le ho bonoa hore ba teng kahare ho batho. Ba hloka ho thusoa ho ithuta ho mamela ba bang.

- ✓ Bo-thola-tu!: bana ke ba ekelitseng letšoele. Ha se le hobane ba sa tsebe, empa ka mohlomong baa itšaba kapa ba litlhong. U le tichere, u hopole hore lihlotšoaneng ke moo barutuo ba holang mekhoeng ea ho nahana, ho bua, ho mamela, ho arolelana maikutlo le ho sebelisa puo ka nepo ho itlhalosa le ho kholisa ba bang hore litaba tsa bona li bohlokoa ho feta tsa ba bang.

Liphuputso: liphuputso li thusa barutuo ka malebela a ho ngola mohloli oa litaba ka nepo ba ela hloko sengoli, selemo sa phatlalatso, lebitso la buka, sebaka sa phatlalatso le mophatlalatsi. Ba ithuta hape mekhoha ea ho ngola lipotso tse ka ba thusang ho fumana litaba tseo ba li hlokang. Kaholimo ho moo, ba ithuta ho beha litaba ka mantsoe a bona le ho sebelisa matšoao ka nepo moo ba qotsitseng litaba tsa sengoli kapa tsa sebui li le joalo.

Tšoantšiso: tšoantšiso e phelisa litaba tseo morutoana a ithutileng tsona. E ka etsoa ka mekhoha e 'maloa:

- setu: mona barutuo ba etsa liketso ba khutsitse, empa liketso tseo, li fetise molaetsa o hlakileng
- hang-hang: mona barutuo ha ba fuoe nako ea ho itokisetša ho tšoantšisa, empa ba lokela ho fetisa litaba tseo ba li balileng ba sa fetole moelelo oa tsona empa ba bile ba iqapela mantsoe
- tšoantšiso-boitokisetso: barutuo ba fuoa nako ea ho itokisetša ho tšoantšisa. Ba bala ka hloko mantsoe a batšoantšisi kapa baphetoa, ba ithuta maikutlo le liketso tsa bona, ba ithuta meaparo le metsamao ea bona, joale ba nt'o lekisa motšoantšisi kapa mophetoa oa boikhethelo ba bona.

Ngangisano: ngangisano ke mokhoa o motle oa ho hlahloba hore na morutoana o na le boikemelo ka puo. Lehoja o sa tloaeleha, o lokisetša morutoana ho ngola moqoqo-tšekatšeko le khang. Morutoa o lokela ho ba seli ho hloaea lintlha tse ka nontšang taba ea hae, le ho fumana mokhoa oa ho ikhaha ka litaba tsa eo a ngangisanang le eena.

Tlhahlobo

Moralo-thuto ke pitsa e maoto a mararo e leng tsebo (moko-tabo, litsebo-ketso le makhabane), mekhoha ea ho ruta le tlhahlobo. Lekala la Thuto le Koetliso le khothaletsa haholo hore barutuo ba hlahlojoe khafetsa, ka mekhoha e kenyeletsang ho bua, tlhahlojoana ea tsome (quizzes) esita le ho ngola. Ntlheng ea moqoqo, e ka ba bohlale hore barutuo ba hlahlojoe likaroloana

tse itseng tsa moqoqo ha ba ntse ba rutoa ho o ngola. Mohlala, ho ka hlahlojoa tsebo ea bona ea ho haha baphetoa, ho haha tikoloho, ho bopa polelo ea sehlooho le lintlha tsa tlatsetso. Sena se ka thusa haholo hore tichere e se imeloe ho tšoea maqephe a tletseng, a mpang a sa phuthela boiphihlelo bo lebeletsoeng.

Lenaneo-thuto le na le sepheo, moko-tabana, litsebo-ketso le makhabane, tse ka etsoang, tse hlahlojoang esita le lithusa-thuto. Karolo ea tse hlahlojoang e reretsoe ho thusa tichere ho hlahloba mehato eohle e thusang morutoana ho fihlela sepheo se fanoeng.

Lethathamo la tse rutoang

Sepheo: qetellong ea sehlopha sa bo-11, barutuo ba be ba ka:

1. bala seballoa-kutloisiso sa bolelele ba mantsoe a 600-700 ka sepheo sa ho qolla lintlha le ho ngola kakaretso.
2. bala seballoa-kutloisiso sa bolelele ba mantsoe a 600-700 ka sepheo sa ho fumana moelelo o totobetseng le o kubutiloeng.
3. ntša liphoso litokomaneng tse ngotsoeng.
4. bopa likutu-ketso tsa mahlomela ka nepo.
5. sebelisa sephafi ka nepo lipolelong.
6. sebelisa seruisa-thantšo ka nepo lipolelong.
7. hlalohanya mefuta ea seboleli le popeho ea sona.
8. sebelisa sefetoli ka nepo lipolelong.
9. sebelisa lekhotsa ka nepo ha a bua leha a ngola.
10. sebelisa lihokelo le manonyeletso a litaba ka nepo ha a bua leha a ngola.
11. ngola moqoqo oa pale oa bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.
12. ngola moqoqo-tlhalosi ka bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.
13. ngola moqoqo- tšekatšeko ka bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350-500
14. ngola moqoqo oa khang ka bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.
15. ngola lengolo la setsoalle ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200
16. ngola lengolo la tšebetso ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200
17. ngola tlaleho ea tšebetso ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200
18. ngola puo maamong a khethehileng ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.
19. ngola athikele ka litaba tse fapaneng tse amang bophelo ba sechaba ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.
20. ngolla mohlophisi oa leselinyana ka litaba tse fapaneng ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200
21. hlalohanya mekhoha e fapaneng ea ho hlokomelana le ho tšehetsana bophelong.
22. lokolisa mekhoha e amohelehang ea ho boloka le ho boulela likamano
23. hlalosa litsebo le mekhoha e amohelehang eo ngoan'a Mosotho a ithutang eona ka lapeng, lithakeng tsa hae le sechabeng.
24. hlalohanya mekhoha ea boipheliso le phelisano.
25. lokolisa litaba tsa linnete tsa bophelo le tharollo ea mathata.
26. qhaqholla buka ea pale ka botebo.
27. qhaqholla buka ea tšoantšiso ka botebo
28. manolla lithothokiso ka botebo.
29. manolla lithoko.

LIBALLOA-KUTLOISISO

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabane, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>1. Bala seballoa-kutloisiso sa bolelele ba mantsoe a 600-700 ka sepheo sa ho qolla lintlha le ho ngola kakaretso.</p>	<p>Moko-tabane Seballoa-kutloisiso Ho ntša lintlha tsa bohlokoa Ho ngola kakaretso ea bolelele ba mantsoe a 160. Ho sebelisa sehokelo le manonyeletso a puo ho etsa meelelo e fapaneng le ho kopanya litaba.</p> <p>Litsebo-ketso Ho: bala, ngola, qolla, hlophisa, akaretsa, ngola ka mantsoe a sele</p> <p>Makhabane Makhethe Bokheleke</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo ba buisane ka mekhoha ea ho qolla lintlha tsa bohlokoa seballoa-kutloisisong. • Ka lihlotšoana, barutuo ba qolla lintlha tsa bohlokoa seballoa-kutloisisong ba sebelisa mekhoha eo ba ithutileng eona. • Tichere e fe barutuo seballoa-kutloisiso, ba qolle liketso le litholoana, ba be ba li nyalanye. • Ka lihlotšoana, barutuo ba buisane ka litholoana tse ling tse ka bakoang ke liketso tse fanoeng. • Barutuo ba fane ka maikutlo malebana le litaba tseo ba li balileng. • Tichere e fe barutuo liballoa-kutloisiso tse nang le: mathata le litharollo; tšoano le phapano; litumela-khoeela le linnete; linnete le maikutlo a sengoli; tatellano ea ho etsa lintho le botle le bobele 'me ba li qolle. • Moo ho lumellehang, barutuo, ka lihlotšoana, ba fane ka litharollo tse fapaneng le tse fanoeng ke sengoli. • Tichere le barutuo ba buisane ka tse bakoang ke mathata a hlahang seballoa-kutloisisong le mekhoha ea ho a qoba kapa ho a fenyha. 	<ul style="list-style-type: none"> - qolla lintlha tsa bohlokoa seballoa-kutloisisong a sebelisa mekhoha eo a ithutileng eona. - qolla sesosa le litholoana seballoa-kutloisisong seo a se filoeng, a bile a li nyalanya. - qolla litumela-khoeela le linnete esita le ho fana ka maikutlo ka litaba tseo a li balileng. - qolla mathata le litharollo; tšoano le phapano; liketso le litholoana; kapa botle le bobele seballoa-kutloisisong seo a se balileng. - fana ka litharollo kapa phapano e fapaneng le e fanoeng ke sengoli. - hlalosa ka ho ngola se bakoang ke mathata a fanoeng le mekhoha ea ho a qoba. 	<p>TG Lingoloa Maselinyana</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Ka thuso ea tichere, barutuo ba hlophise lihokelo le lipoleloana tse kopanyang litaba 'me ba li sebelise ho etsa kakaretso ea mantsoe a 160, ka lintlha tseo ba li qollotseng seballoa-kutloisong. • Barutuo ba intše liphoso tsa mopeleto, bonako, matšoao le lenane la mantsoe a hlokoang kakaretsong tsa bona. 	<ul style="list-style-type: none"> - ngola kakaretso ea mantsoe a 160 ka lintlha tseo a li qollotseng seballoa-kutloisong, a sebelisa mantsoe a hae. 	
--	--	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabā, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
2. bala seballoa-kutloisiso sa bolelele ba mantsoe a 600-700 ka sepheo sa ho fumana moelelo o totobetseng le o kubutiloeng.	<p>Moko-tabā Seballoa-kutloisiso</p> <p>Moelelo o totobetseng le o kubutiloeng</p> <p>Tlotlo-ntsoe</p> <p>Sephafi</p> <p>Mekhabo-puo</p> <p>Sefetoli</p> <p>Seboleli</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuo seballoa-kutloisiso, ba se bale ka bomong ba khutsitse. • Ka tataiso ea tichere, barutuo ba qolle mantsoe le lipoleloana tse ba thatafallang seratsoaneng, ba li hlahosetsane ho latela tšebeliso ea tsona. • Barutuo ba ngole seratsoana bocha ba sebelisa lithaloso sebakeng sa mantsoe ao ba a hlahosetsaneng. • Tichere e fe barutuo seballoa-kutloisiso, ba qolle sephafi, ba bolele mofuta oa sona, ba bolele hore na se na le tšusumetso efe ho hlakisa litaba, ba be ba tšehetse ka litaba tse hlahang seballoa-kutloisong. 	<ul style="list-style-type: none"> - bala seballoa-kutloisiso ka kutloisiso. - qolla mantsoe le lipoleloana tse mo thatafallang seratsoaneng le ho li hlahosa ho latela tšebeliso ea 'ona. - ngola seratsoana bocha a sebelisa mantsoe ao a a hlahositseng. - qolla sephafi, ho bolelela mofuta oa sona, le ho bolelela hore na se na le tšusumetso efe ho hlakisa 	Lingoloa Maselinyana

	<p>Litsebo-ketso Ho: bala, ngola, habanya, qolla, qhaqholla, lokolisa, nyebekolla, akaretsa</p> <p>Makhabane Makhethe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba qolle seboleli, ba bolele mofuta oa sona. • Tichere e fe barutuo seratsoana se nang le sere, ba ngole leetsi sebakeng sa sere, ba nt'o buisana ka moelelo o fanoang ke phetoho eo ba e entseng. • Tichere e fe barutuo seratsoana, ba matlafatse moelelo oa sona ka ho sebelisa sere le leeketsi moo ba utloang li hlakisa taba haholo. • Barutuo ba qolle, ba be ba hlalose tlotlo-ntsoe, maele le maelana le mekhabo-puo seballoa-kutloisisong, ba bolele le mofuta ea mekhabo-puo le hore na tšebeliso ea puo e bontša sengoli se ikutloa joang. • Tichere e fe barutuo seballoa-kutloisiso le lipotso ho hlahloba kutloisiso ea litaba le puo, barutuo ba li arabe ka ho ngola. 	<p>litaba, le ho tšehetsa ka litaba tse hlahang seballoa-kutloisisong.</p> <ul style="list-style-type: none"> - qolla seboleli le ho bolela mofuta oa sona. - matlafatse moelelo oa seratsoana ka ho sebelisa sere le leeketsi polelong. - ngola leetsi sebakeng sa sere. - qolla le ho hlalosa tlotlo-ntsoe le mekhabo-puo seballoa-kutloisisong, a bolele le mofuta ea eona le hore na e bontša sengoli se ikutloa joang. - araba lipotso tsa seballoa-kutloisiso ka ho ngola. 	
--	---	--	---	--

TŠEBELISO EA PUO

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabā, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>3. ntša liphoso litokomaneng tse ngotsoeng.</p>	<p>Moko-tabā Ho ntša liphoso Sebopeho-puo Lipolelo Mopeleto Matšoao Leetsi Sephafi Sehokelo Moelelo Puo e nepahetseng</p> <p>Litsebo-ketso Ho: bala, ngola, ntša liphoso, fuputsa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo ba hopotsane popeho ea leetsi, sephafi le sehokelo ba shebile haholo ho kopana ha sehokelo le ho arohana ha tumela le kutu ho leetsi le sephafi. • Tichere e fe barutuo seratsoana se ntšuoeng liphoso, ba ithute sona, ba be ba bolele hore na letšoao ka leng le sebelisitsoeng ho bontša liphoso le bolela'ng. • Tichere e fe barutuo seratsoana se sekhutšoanyane se nang le matšoao a tokiso, 'me morutoana a se ngole bocha a se a se lokisitse ho latela matšoao a tokiso ao tichere e a entseng seratsoaneng. • Tichere e fe barutuo seratsoana se nang le liphoso, ba li lokise ba sebelisa matšoao ao ba ithutileng 'ona. • Tichere e fe barutuo seratsoana se ngotsoeng ka bonako bo fosahetseng, ba se ngole bocha ka bonako bo nepahetseng. • Barutuo ba fuputse mosebetsi oa matšoao a mongolo ba be ba tlalehele sehlopha. • Barutuo ba fuputse lingoloa tse nang 	<ul style="list-style-type: none"> - ngola polelo e nang le leetsi, sephafi le sehokelo ka nepo. - hlalohanya matšoao a bonšang liphoso tse fapaneng. - lokisa liphoso a sebelisa matšoao a hlokomelising ho lokisa liphoso. - fetolela seratsoana bonakong bo nepahetseng. - ntšana liphoso ba sebelisa matšoao ao ba ithutileng 'ona. - sebelisa matšoao a mongolo ka ho nepahala ha a ngola. - ntša le ho lokisa liphoso tsohle tsa mangolo lingoloeng tseo a ipatletseng tsona. 	<p>-TG</p> <p>-Chate ea matšoao a tokiso ea litokomane</p>

		le liphoso tsa puo le matšoao a mongolo, ba tlalehele sehlopha ba be ba bolele hore na ha ho nepahetse ho ka be ho sebelisitsoe mantsoe le matšoao joang.		
--	--	---	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
4. bopa likutu-ketso tsa mahlomela ka nepo.	<p>Moko-taba likutu-ketso tsa mathomo.</p> <p>Likatoloso tsa mahlomela</p> <ul style="list-style-type: none"> - boetsua - ketsetso - ketsollo - ketsiso - ketsetsano - ketsano - ketsisiso - ketsahalo 	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e hlalose tse barutoana tšebeliso ea likutu-ketso tsa mahlomela. • Barutuo ba hokele likatoloso tse fapaneng ho bopa likutu-ketso tsa mahlomela. • Barutoana ba ipopele lipolelo moo ba sebelisitseng likutu-ketso tsa mahlomela. • Tichere le barutoana ba buisane ka likutu-ketso tse sa sebeliseng likatoloso tse ling tsa mahlomela. • Tichere e fe barutoana seratsoana se nang le likutu-ketso tsa mahlomela, tse nepahetseng le tse fosahetseng, barutoana ba li shelelle ba be ba ngole tse nepahetseng. • Barutoana ba ingolle liratoana tse peli moo ba sebelisitseng likutu-ketso tsohle tsa mahlomela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hlalosa tšebeliso ea likutu-ketso tsa mahlomela. • hokela likatoloso tse fapaneng ho bopa likutu-ketso tsa mahlomela. • ipopela lipolelo moo a sebelisitseng likutu-ketso tsa mahlomela. • hlalohanya likutu-ketso tse sa sebeliseng likatoloso tse ling tsa mahlomela. • Sehelella likutu-ketso seratsoanag, le ho ngola tse nepahetseng sebakeng sa tse fosahetseng. • Ka lihlotšoana, barutoana ba ntše likutu-ketso tsa mahlomela bukeng kapa leqepheng leo ba le balang. 	Lingolosa

			<ul style="list-style-type: none">• ingolla liratsoana tse peli moo a sebelisitseng likutuketso tsohle tsa mahlomela.	
--	--	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
5. Sebelisa sephafi ka nepo lipolelong	Moko-taba Sephafi - sehloai-kotloloho - sehloai-potoloho - mokhoa le bonako ba seboleli se bopileng sehloai - tlhomahanyo (tiiso le tatolo)	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo ba hopotsane tlhaloso ea sephafi, sebopeho le mefuta ea sona. • Tichere le barutuo ba hopotsane sehloai-kotloloho. • Ka lihlotšoana, barutuo ba ngole lipolelo tse nang le sehloai- kotloloho, ba tlahele sehlopha, lipolelo li ngoloe letlapeng, ho sehloae sehloai. • Barutuo ba qhaqholla sehloai se seheletsoeng e le ho fumana litumela-tlhoaeo le likutu-tlhoaeo, esitana le ho bontša likutu-tlhoaeo tsa semelo le tsa mahlomela. • Barutuo ba bolele mokhoa o hlahang sehloaing se sehelletsoeng esita le bonako ba mokhoa oo le tlhomahanyo ea oona. • Tichere e buisane le barutuo ka popeho ea sehloai-potoloho le mefuta ea sona ba ipapisitse le popeho. • Tichere e fe barutuo seratsoana se nang le sehloai-kotloloho le sehloai-potoloho, ka lihlotšoana ba se bale 'me ba ntše sehloai sa mefuta eo e 'meli. • Ka lihlotšoana, barutuo ba bapise tšoano le phapano ea sehloai- 	<ul style="list-style-type: none"> - fana ka tlhaloso, sebopeho, le mefuta ea sephafi. - bolela mefuta ea sehloai le popeho ea eona. - etsa le ho ntša sehloai-kotloloho lipolelong. - qhaqholla sehloai e le ho fumana litumela-tlhoaeo le likutu-tlhoaeo, esitana le ho bontša likutu-tlhoaeo tsa semelo le tsa mahlomela. - bolela mokhoa, bonako le tlhomahanyo e hlahang sehloaing se khethiloeng. - qolla sehloai-kotloloho le sehloai-potoloho lipolelong, ba be ba bolele mefuta ea tsona. - hlalohanya popeho ea sehloai-kotloloho le sehloai-potoloho. 	

		<p>kotloloho le sehloai-potoloho, ba tlalehe mosebetsi oa bona, o ngoloe letlapeng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka lihlotšoana, barutuo ba qhaqhollle sehloai-potoloho se ngotsoeng letlapeng e le ho totobatsa popeho ea sona. • Tichere e fe barutuo lipolelo tse nang le mofuta e fapaneng ea lihloai-potoloho, 'me barutuo ba bolele mofuta ea lihloai-potoloho tseo. • Ka lihlotšoana, barutuo ba abeloe mofuta o itseng oa sehloai-potoloho, ba fane ka mehlala ba be ba bope lipolelo, ba tlalehele sehlopha. • Ka bomong barutuo ba tlatse likheo seratsoaneng ka sehloai-kotloloho le sehloai-potoloho se boletsoeng. 	<ul style="list-style-type: none"> - bopa lipolelo tsa sehloai-kotloloho le sehloai-potoloho. - tlatse likheo seratsoaneng ka sehloai se boletsoeng. 	
--	--	---	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
6. Sebelisa seruisa-thantšo ka nepo lipolelong	<p>Moko-taba Seruisa-thantšo. Ho bontša:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se sebelisoang ho tšela ho hong - seo ntho e entsoeng ka sona. - ntho e 	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo ba hopotsane ka seruisa-kotloloho, 'me barutuo ba etse lipolelo. • Tichere e fe barutuo seratsoana se nang le seruisa-thantšo, 'me ka tataiso ea tichere, barutuo ba qotsule liruisa-thantšo, ba bolele na liruisa tseo li sebelitsoe ho bolela eng. 	<ul style="list-style-type: none"> - sebelisa seruisa-kotloloho. - qotsula seruisa-thantšo le ho bolele na seruisa seo se sebelitse ho hlalosa eng. - ngola lipolelo tse nang le seruisa le ho bolela na se 	

	<p>sebelisetsoang lebaka le itseng</p> <ul style="list-style-type: none"> - tlhahlamano ea lintho - mofuta oa ntho kapa sebopeho - lebitso la ntho - nako 	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lihlotšoana, barutuo ba bapise tšoano le phapang ea seruisa-kotloloho le seruisa-thantšo, ba tlalehe mosebetsi oa bona, o ngoloe letlapeng. • Ka lihlotšoana, barutuo ba abeloe mesebetsi e fapaneng ea seruisa-thantšo, ba fane ka mehlala ba be ba bope lipolelo, ba tlalehele sehlopha. • Ka bomong barutuo ba tlatse likheo seratsoaneng ka liruisa-kotloloho le liruisa-thantšo tse boletsoeng. 	<p>sebelitse ho etsa'ng.</p> <ul style="list-style-type: none"> - hlalosa tšoano le phapano ea seruisa-kotloloho le seruisa-thantšo. - tlatse likheo seratsoaneng ka seruisa-thantšo se etsang mesebetsi o boletsoeng. 	
--	---	---	--	--

Qetellong ea sehlopha ea 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo- ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>7. hlalohanya mefuta ea seboleli le popeho ea sona.</p>	<p>Moko-taba Seboleli: - leetsi - boemo Bonako: - bojoale - bophetheho - bokhale - bomoso - setsoellisa-bojoale - setsoellisa-bomoso, - setsoellisa-bokhale - bomoso- bophetheho - bokhale-bomoso - bokhale- bophetheho</p> <p>Thomahanyo: - tiiso - tatolo</p> <p>Mokhoa: - boreho, - takatso, - tjoetso, - taelo, - khakanyo/sekheeqe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba fuputse mefuta ea seboleli ba be ba e hlalose, ba tlalehele sehlopha. • Barutuo ba fane ka lipolelo tse nang le leetsi 'me li ngoloe letlapeng, ba qhaqhollile leetsi ho fumana sebopeho, bonako le tlhomahanyo ea lona. • Tichere e hlalose mokhoa, ebe ka lihlotšoana, barutuo ba qolla leetsi seratsoaneng se fanoeng ba bile ba bolela mekhoa. • Barutuo ba lule ka lihlotšoana ho ngola lipolelo tse ho mokhoa o fanoeng. Sehlotšoana ka seng se sebetsane le mokhoa oo se o filoeng, se nt'o tlalehela sehlopha. • Barutuo ba sebelise lihokelo ho kopanya lipolelo tse mekhoaeng e fapaneng. • Barutuo ba ngole lipolelo tse nang le leetsi le bonakong bo fanoeng. • Ka tataiso ea tichere barutuo ba hlalohanye boemo le leetsi. • Barutuo ba qolle leetsi le boemo seratsoaneng, 'me ba tlalehele 	<ul style="list-style-type: none"> - bolela le ho hlalohanya mefuta ea seboleli. - bopa lipolelo tse nang le leetsi ka bonako le tlhomahanyo e boletsoeng. - qhaqholla leetsi ka ho bolela bonako le tlhomahanyo ea lona. - qolla leetsi le ho bolela mokhoa oo le leng ho oona. - ngola leetsi le ho mokhoa o fapaneng. - sebelisa lihokelo ho kopanya lipolelo tse nang le mokhoa. - ngola lipolelo tse nang le leetsi ka bonako bo fanoeng. - hlalohanya boemo le leetsi. - fetolela lipolelo tse ho 	

	Sebopeho-sehlooho Sebopeho-seitšetlehi	<p>sehlopha e be likarabo li ngoloa letlapeng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuo a lipolelo tse ho boemo, ba li fetolele mekhoeng, bonakong le tlhomahanyong tse fapaneng. • Barutuo a ba qhaqholla boemo e le ho fumana popeho ea bona. • Barutuo a ba ngole lipolelo tse nang le boemo bo fapaneng. • Ka lihlotšoana, barutuo a ba ngole lipolelo tsa boemo ba mofuta oo ba o filoeng, 'me ba tlalehele sehlopha. • Ka bomong barutuo a ba tlatse likheo seratsoaneng ka seboleli se boletsoeng. 	<p>boemo tseo a li qollotseng mekhoeng, bonakong le tlhomahanyong tse fapaneng.</p> <p>- tlatse likheo seratsoaneng ka seboleli se boletsoeng.</p>	
--	---	---	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Moko-tabane, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
8. sebelisa sefetoli ka nepo lipolelong	<p>Moko-tabane</p> <p>Sefetoli: Keketso-mokhoa e bopiloeng ka maretlo-puo a mang.</p> <p>Ketella-leikemisa (preposition)</p> <p>Keketso-mokhoa-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo a ba hopotsane mofuta ea maeketsi a semelo baa sebelise lipolelong. • Tichere e fe barutuo a seratsoana se nang le mofuta ea keketso-mokhoa e sheletsoeng, ka tataiso ea tichere barutuo a ba bolele ba be ba hlalose tsane na se sheletsoeng ke mofuta ofe oa keketso-mokhoa. • Ka lihlotšoana, barutuo a ba ngole mehlala ea lipolelo tlas'a mofuta ka mong o fanoeng oa keketso-mokhoa. 	<ul style="list-style-type: none"> - bolele mofuta ea maeketsi a semelo le ho a sebelisa lipolelong. - ngola lipolelo tsa mofuta e fapaneng ea keketso-mokhoa. - qhaqholla mofuta ka mong oa mokhoa ho totobatsa 	TG

	<p>lebaka/borumuoa Keketso-mokhoa-boleng Keketso-mokhoa-sesebelisoa Keketso-mokhoa-khokelo Keketso-mokhoa-papiso Keketso-mokhoa-tlhahlollo</p> <p>Sere Moelelo oa sere Mefuta ea sere - Sere-semelo - Sere-mahlomela Tšebeliso/mosebetsi - Sefetoli - Seboleli</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba qhaqholle mofuta ka mong oa keketso-mokhoa ho totobatsa sebopeho/likarolo tsa keketso-mokhoa ka 'ngoe. • Barutuo ba nyalanye mefuta ea keketso-mokhoa le mehlala e nepahetseng ea lipolelo tse fanoeng. • Barutuo ba tlatse likheo seratsoaneng ka likeketso-mokhoa tse boletsoeng. • Ka mehlala, barutuo ba bapise keketso-mokhoa-sesebelisoa le keketso mokhoa-tlhahlollo ho fumana phapano ea tsona. • Tichere e etse likarete tse ngotsoeng maretlo-puo a fapaneng; barutuo ba hule ka lotho e be ba bopa likeketso-mokhoa ka maretlo-puo ao. • Barutuo ba qolle likeketso-mokhoa seratsoaneng ba be ba bolele mefuta ea tsona. • Barutuo ba fuoe tafolana e siuoeng likheo, 'me ba tlatse likheo tseo ka maeketsi. • Barutuo ba tlatse likheo seratsoaneng ka maeketsi a fanoeng. • Tichere e fe barutuo seratsoana se nang le lire tsa meelelo e fapaneng, 'me barutuo ba li sehelle. • Ka lihlotšoana barutuo ba hlalose moelelo oa sere ka seng, ba nt'o tlalehela sehlopha. • Ka lihlotšoana tse fapaneng barutuo ba eo bokella lire tsa moelelo oo sehlotšoana ka seng se o filoeng, 'me ba tlalehele sehlopha. • Ka tataiso ea tichere, barutuo ba hlophise lire ho latela tsa semelo le tsa mahlomela, 'me li ngoloe letlapeng. 	<p>sebopeho/ likarolo tsa keketso-mokhoa ka 'ngoe.</p> <ul style="list-style-type: none"> - nyalanya mefuta ea keketso-mokhoa le mehlala e nepahetseng ea lipolelo tse fanoeng. - tlatse likheo seratsoaneng ka likeketso-mokhoa tse boletsoeng. 	
--	--	---	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuoana seratsoana se nang le likheo, 'me barutuoana ba li tlatsa ka lire, e be ho buisanoa ka mosebetsi oa sere ka seng polelong ka 'ngoe. • Barutuoana ba ngole lipolelo tse nang le lire tsa mesebetsi, meelelo le mofuta e fapaneng. • Tichere e fe barutuoana lipolelo tse nang le likutu-ketso tse sheletsoeng, barutuoana ba fetolele likutu-ketso ho lire, kapa ba ise lire ho likutu-ketso. 		
--	--	--	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuoana ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
9. Sebelisa lekhotsa ka nepo ha a bua leha a ngola.	<p>Moko-taba Lekhotsa: Tlahaloso mefuta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mathomo/semelo - mahlomela <p>Mosebetsi Ho:</p> <ul style="list-style-type: none"> - makala 	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuoana lipolelo tse nang le makhotso, bana ba ntše karoloana eo e reng ha e tlostitsoe, polelo e sale e ntse e na le moelelo. • Ka tataiso ea tichere, bana ba bolele mosebetsi oa karoloana eo ba e ntšitseng lipolelong tse kaholimo. 	<ul style="list-style-type: none"> • ntša karoloana eo e reng ha e tlostitsoe, polelo e sale e ntse e na le moelelo. • bolela mosebetsi oa karoloana eo e ntšitseng lipolelong tse kaholimo. • bolela makhotso a bontšang ho makala, ho hana/lumela le ho bitsa. phoofolo a fanoeng 	TG

	<ul style="list-style-type: none"> - bitsa/ khalema - leleka liphoofofo - teneha - utloa bohloko - nyelisa - hana/ lumela 	<ul style="list-style-type: none"> • Bana ba bolele makhotsa a bontšang ho makala, ho hana/lumela le ho bitsa. phoofofo a fanoeng ke tichere. • Bana ba kopanye makhotsa le lipolelo tse fanoeng ke tichere, ba li kopanye ho etsa lipolelo tse fetisang molaetsa o nepahetseng. • Bana ba ntše makhotsa lipolelong le liratsaneng. • Bana ba ba tlatse likheo seratsaneng ka maretlo-puo ao baa entseng, ba kenyeletsa le lekhotsa. • Bana ba ngole seratsana ba sebelisa makhotsa. 	<p>ke tichere.</p> <ul style="list-style-type: none"> • kopanya makhotsa le lipolelo tse fanoeng ke tichere, a li kopanye ho etsa lipolelo tse fetisang molaetsa o nepahetseng. • ntša makhotsa lipolelong le liratsaneng. • tlatse likheo seratsaneng ka maretlo-puo ao aa entseng, a kenyeletsa le lekhotsa. • ngola seratsana a sebelisa makhotsa. 	
--	---	---	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Moko-tabane, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>10. Sebelisa lihokelo le manonyeletso a litaba ka nepo ha a bua leha a ngola.</p>	<p>Moko-tabane sehokelo: Tlhaloso Mefuta - Mathomo/ semelo - mahlomela Popeho Tšebeliso Polelo- marara Polelo-nolo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutoana lipolelo tse ngata, ba kopanye tse peli kapa tse tharo ba sebelisa lihokelo. Ba buisane ka polelo-nolo le polelo-marara. • Tichere e fe barutoana lipolelo moo sehokelo se leng libakeng tse fapaneng. Ka tšebeliso ea lipolelo tseo, barutoana ba iphumanele sebaka sa sehokelo polelong. • Tichere e fe barutoana lipolelo tse lokelang ho ba le lihokelo feela a li sihile, ba tlatse lihokelo tseo. • Ka mehlala, tichere le barutoana ba buisane ka mefuta ea lihokelo le manonyeletso a litaba. • Ba sebelisa lipolelo tse kaholimo, tichere le barutoana, ba buisane ka tlhaloso ea sehokelo. • Barutoana ba tlatse likheo seratsoaneng ka meretlo-puo ao baa entseng ba kenyeletsa le sehokelo. • Tichere e fe barutoana seratsoana se nang le manonyeletso a litaba. Barutoana ba a ntše ba be ba bolele na a sebelitse ho bontša mothinya ofe oa litaba. <i>(ho eketsa litaba, ho fetola maikutlo, ho tiisa taba)</i> • Barutoana ba ngole thapholiso ba sebelisa lihokelo le manonyeletso a 	<ul style="list-style-type: none"> • Kopanya lipolelo tse peli kapa tse tharo a sebelisa lihokelo. A bile a hlalohanya polelo-nolo le polelo-marara. • iphumanela sebaka sa sehokelo polelong. • tlatse lihokelo tse neng li sa kengoa lipolelong. • hlohanya mefuta ea lihokelo le ho sebelisa manonyeletso a litaba kanepo. • sebelisa lipolelo tse kaholimo, le ho hlalosa sehokelo. • tlatse likheo seratsoaneng ka meretlo-puo ao aa entseng a kenyeletsa le sehokelo. • Ntša manonyeletso a litaba le ho bolela na a sebelitse ho bontša mothinya ofe oa litaba. <i>(ho eketsa litaba, ho fetola maikutlo, ho tiisa taba)</i> • ngola thapholiso a sebelisa lihokelo le manonyeletso a litaba kanepo, a bile a li sehella. 	<p>TG</p>

		litaba kanepo. Ba be ba li sehelle.		
--	--	-------------------------------------	--	--

HO NGOLA

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabana, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>11. Ngola moqoqo oa pale oa bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.</p>	<p>Moko-tabana Moqoqo oa pale</p> <p>litšiea tsa moqoqo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sehlooho - selelekela - liratswana - baphetoa, - tikoloho - liketsahalo - tatellano e kholisang ea liketsahalo tse lebisang sehlohlolong sa pale. (<i>tikoloho, mokhoephetsane, khohlano/qaka, sehlohlolo, tharollo/qetello</i>) - tšebeliso ea puo, mantsoe le lipoleloana tse kopanyang litaba - tlotlo-ntsoe - qetello. <p>Manollo e tebileng ea taba</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e ngolle barutuo moqoqo oa pale, 'me tichere le barutuo ba shebisane litšiea tsa moqoqo. • Tichere le barutuo ba shebisane mekhoha ea ho utloisisa sehlooho e joaloka ho utloisisa mantsoe a ho sona le ho fumana mantsoe a supang khubu ea taba • Ka bomong barutuo ba ngole selelekela sa moqoqo se hohelang. • Barutuo ba fapanyetsane ka lilelekela tsa bona, e mong a ngole seratswana sa bobeli se kenanang hantle le selekela. • Barutuo ba khutlisetse meqoqo ho beng ba lilelekela, beng ba tsona ba qetele meqoqo ea bona. Meqoqo e baloe ka sehlopheng ho hlahloba litšiea tsa moqoqo. • Barutuo ba ngole moqoqo oa pale o totobatsang taba le litholoana tsa taba eo. • Moo ho lumellehang barutuo ba hlakise sesosa le litholoana tsa eona. • Tichere e fe barutuo litaba tse beileng taba ka bokhutšoane; ka lihlotšoana barutuo ba e manolle ka botebo. • Barutuo ba fapanyetsane meqoqo ea bona, ba ntšane liphoso, ba be ba buisane e le 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalohanya litšiea tsa moqoqo oa pale. - ngola selelekela se hohelang. - ngola seratswana sa bobeli se kenanang hantle le selekela se ngotsoeng ke e mong. - ngola seratswana sa bobeli se kenanang hantle le se se eteleletseng pele . - ngola moqoqo ka sehlooho se fanoeng a bile a itokisetsa liphoso tsa puo, mongolo le matšoao. - qetela moqoqo oa selelekela seo a se qalileng o kenanang hantle le liratswana tse kaholimo. - ngola moqoqo o 	<p>TG</p>

	<p>Bonako</p> <p>Mantsoe le lipoleloana tse kopanyang litaba Matšoao le mopeleto</p> <p>Makhabane Makhethe Bokheleke Boqapi</p>	<p>sehlopha ka liphoso tseo ba li etseng hloko le hore na ke liphoso hobane'ng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuo ba moqoqo oa liratswana tse lobokantsoeng, 'me barutuo ba li latellise ka nepo. • Barutuo ba ngole moqoqo ka sehloho se fanoeng ba be ba itokisetse liphoso tsa puo, mongolo le matšoao, tichere e tšoa moqoqo oo. 	<p>totobatsang taba le litholoana tsa eona, khohlano le litholoana tsa eona, a bile a itokisetse liphoso tsa puo, mongolo le matšoao.</p>	
--	--	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabane, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>12. Ngola moqoqo-tlhalosi ka bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.</p>	<p>Moko-tabane Moqoqo oa tlhalosi Sehloho Liratswana - selelekela - bohare - ntlha ea sehloho le lintlha tsa tlatsetso - tlhalosi e etsang karaburetso (monko, tatso, chebahalo, kamo, kutlo) - khokahanyo ea</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba fuputse ka sehloho seo ba se fuoeng, bathong le lingoloeng, ka sepheo sa ho hlalohanya 'nete le litumela-khoela. • Barutuo ba qhaqhollise sehloho ka sepheo sa ho bokella tlotlo-ntsoe le lintlha. • Barutuo ba ngole sehloho ka litlhaku tse kholo se qala pel'a moeli o ka ho le letšehali, ba ela hloko matšoao. • Tichere le barutuo ba buisane ka libopeho tsa moqoqo oa tlhalosi tse kenyetsang selelekela, bohare le qetello. • Tichere e hlalositse barutuo 	<ul style="list-style-type: none"> - qhaqholla sehloho ka sepheo sa ho bokella tlotlo-ntsoe, maele, maelana, mekhobo-puo le lintlha tse loketseng sehloho. - hlophisa lintlha tsa bona ka tatellano. - ngola sehloho ka litlhaku tse kholo se qala pel'a moeli o ka ho le letšehali. - bopa seratswana ka seng se e-na le moko-tabane o tšehelitsoeng ka lintlha, a ela hloko bonako, nyalano ea lipolelo le liratswana. - fetola lipolelo tse sa 	<p>TG</p>

	lintlha - bonako - qetello Mopeleto Matšoao Puo e manoni Litsebo-ketso Ho: mamela, bua, bala, ngola, fuputsa, qhaqholla, hlalosa, bopa liratsaana Makhabane Makhethe Bokheleke Boqapi	mokhoa oa ho hlalosa taba ka botlalo. E fane ka mohlala oa taba e okotsoeng le moo taba eona eo e hlalositsoeng ka botlalo. <ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuoana lipolelo tse bobebe bona ba bope tse fanang ka litšoantšo tse hlakileng. • Barutuoana ba bope seratsaana ka seng se e-na le moko-taba o tšehelitsoeng ka lintlha, ba ela hloko bonako, nyalano ea lipolelo le liratsaana. • Barutuoana ba ngole moqoqo oa tlhaloso ba sebelisa puo ka nepo le tlotlo-ntsoe e lumellanang le sehlooho, maemo, bonako le sebaka; ba ela hloko mopeleto le matšoao; ba be ba itokisetse liphoso. 	hlalosisang taba a li etsa tse fanang ka setšoantšo se hlakileng. <ul style="list-style-type: none"> - ngola moqoqo oa tlhaloso o nang le selelekela, bohare le qetello, a sebelisa puo ka nepo le tlotlo-ntsoe e lumellanang le sehlooho, maemo, nako le sebaka; a ela hloko mopeleto le matšoao. - itokisetse mosebetsi oa hae a shebile mopeleto le matšoao. 	
--	--	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuoana ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
13. Ngola moqoqo tšekatšeko ka bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.	Moko-taba Moqoqo-tšekatšeko Matšoao Mopeleto Liratsaana: - selelekela - bohare - ntlha ea sehlooho	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuoana ba buisane ka sebopeho sa moqoqo-tšekatšeko, ba o bapise le moqoqo oa tlhaloso le oa khang. • Tichere le barutuoana ba buisane ka mahlofo a lihlooho tseo e ka bang tsa moqoqo-tšekatšeko. • Tichere e thuse barutuoana ka mekhoha ea ho ngola selelekela se 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalohanya sehlooho sa moqoqo-tšeka-tšeko ho lihlooho tse ling tsa meqoqo - ngola selelekela sa moqoqo-tšeka-tšeko - hlophisa lintlha-kholo tseo a ngolang moqoqo-tšeka-tšeko tsa tsona 	TG

	<p>le lintlha tsa tšehetso</p> <ul style="list-style-type: none"> - tatellano ea lintlha - tlotlo-ntsoe - qetello - lihokelo le litšupane <p>Litsebo-ketso Ho: mamela, bua, bala, ngola, fuputsa, qhaqholla, hlophisa, kholisa</p> <p>Makhabane Mamellano Bokheleke Boqapi Makhethe</p>	<p>lokelang mefuta e fapaneng ea lihlooho, barutuo ba ngole liilekela.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuo lipotso tse fapaneng tseo ba ka ngolang moqoqo-tšekatšeko ka tsona, barutuo ba ntše seo e leng sehlooho kahar’a lipotso tseo. • Barutuo ba etse lipatlisiso ka lihlooho tseo ba tl’o ngola moqoqo-tšekatšeko ka tsona. • Barutuo ba ngole lintlha tseo ba tl’o ngola ka tsona ’me ba li sebelise ho ngola moqoqo. • Barutuo ba bokelle puo e nonneng eo ba tla natefisa moqoqo oa bona ka eona. • Barutuo ba etse moliko oa lihokelo le litšupane tseo ba tl’o li sebelisa ’me ba ngole moqoqo. • Barutoa ba phethele moqoqo ka tsela e nyallanang le taba eo ba e tšitšithileng • Ba intše liphoso tsa mongolo le mopeleto. 	<ul style="list-style-type: none"> - bontša lintlha-tlatsetso tsa ntlha-khola ka ’ngoe - ngola liratsoana tse hokahaneng hantle a sebelisa lintlha tseo a li hlophisitseng - ngola moqoqo oa bolelele ba maqephe a mabeli ho isa ho a mabeli le halofo (2–2 ½) ka mantsoe a 350–500. - seselisa puo e nonneng, e lokelang mothati oo a leng ho oona - ngola qetello ea moqoqo-tšeka-tšeko - ntša liphoso moqoqong oo a o ngotseng 	
--	---	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Moko-tab a, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>14. Ngola moqoqo oa khang ka bolelele ba maqephe a 2–2½ ka mantsoe a 350–500.</p>	<p>Moko-tab a Moqoqo oa khang Ntlha-kemo Matšoao Mopeleto Liratsoana: - selelekela - bohare - ntlha ea sehlooho le tšehetso ka litaba tse itseng - lintlha tsa tlatsetso - tatellano ea lintlha - tlotlo-ntsoe - qetello</p> <p>Litsebo-ketso Ho: mamela, bua, bala, ngola, fuputsa, qhaqholla, hlophisa, kholisa</p> <p>Makhabane Mamellano Bokheleke Boqapi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e hlokomelise barutuo a mekhoha e meraro ea ho ngola moqoqo oa khang, e leng moo mongoli a hlahisang le ho tšehetsa mahlokore a mabeli a taba, le moo mongoli a hlahisang le ho tšehetsa lehlakore le leng la taba, le moo mongoli a ruthuthang lehlakore leo a hanang le lona. • Barutuo a ba fuputse ka sehlooho seo ba se fuoeng bathong le lingoloeng, ka sepheo sa ho hlahanya 'nete ho maikutlo. • Tichere le barutuo a ba buisane ka libopeho tsa moqoqo oa khang tse kenyeletsang selelekela, bohare le qetello. • Barutuo a ba ngangisane ka sehlooho se fanoeng ka ho bua ka tataiso ea tichere. • Barutuo a ba qhaqholle sehlooho sa ngangisano ka sepheo sa ho bokella tlotlo-ntsoe, maele, maelana, mekhabo-puo le lintlha. • Ka lihlotšoana, barutuo a ba hlophise lintlha tsa bona ba qala ka e bobebe ba qetella ka e toma, kapa ba qale ka e toma 'me ba qetelle ka e bobebe. 	<ul style="list-style-type: none"> - hlahanya mefuta e 'meli ea moqoqo oa khang. - hlahanya 'nete ho maikutlo. - tšehetsa taba eo a buoang ka eona. - bokella tlotlo-ntsoe: maele, maelana, mekhabo-puo le lintlha tse lumellanang le taba eo a ngolang ka eona. - hlophisa lintlha a qala ka e bobebe a qetella ka e toma. - hlahanya libopeho tsa moqoqo oa khang tse kenyeletsang selelekela, bohare le qetello. - ngola sehlooho ka nepo a ela hloko mongolo le matšoao. - ngola moqoqo oa khang a aha seratsoana ka seng se e-na le moko-tab a o 	<p>TG</p>

	Makhethe	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba ngole sehlooho ka lithaku tse kholo se qala pel'a moeli o ka ho le letšehali. • Barutuo ba ahe seratsoana ka seng se e-na le moko-tabo o tšehelitsong ka lintlha, ba ela hloko nyalano ea lipolelo le liratsaana. • Barutuo ba ngole moqoqo oa khang ba sebelisa puo ka nepo le tlotlo-ntsoe e lumellanang le sehlooho, maemo, nako le sebaka; ba ela hloko mopeleto le matšoa. • Barutuo ba itokisetse mosebetsi oa bona ba shebile mopeleto, matšoa le tšebeliso ea puo. 	<p>tšehelitsong ka lintlha, a ela hloko nyalano ea lipolelo le liratsaana.</p> <p>- Itokisetse mosebetsi oa hae a shebile mopeleto le matšoa.</p>	
--	----------	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabo, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
15. Ngola lengolo la setsoalle la bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.	<p>Moko-tabo Lengolo la setsoalle:</p> <p>Likarolo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aterese - letsatsi - tumeliso - bohare (qalo, ntšetso-pele, phethelo), le qetello 	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e buisane le barutuo ka maemo ao ho 'ona ba ka ngolang mangolo. • Tichere e buisane le barutuo ka mefuta e 'meli ea mangolo e leng la setsoalle le la tšebetso. • Ka lihlotšoana, barutuo ba ngole likarolo tsa lengolo la setsoalle ka nepo. • Tichere le barutuo ba buisane ka puo e sebelisoang lengolong la setsoalle 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalosa maemo ao ho 'ona a ka ngolang mangolo. - ngola likarolo tsa lengolo la setsoalle ka nepo. - ngola likarolo tsa lengolo la mosebetsi ka nepo. - hlophisa moralo oa lintlha, a bokella, tlotlo-ntsoe eo a tla e sebelisa ho ngola 	TG

	<p>Puo</p> <p>Makhabane Tlhompho Bokheleke Makhethe Boqapi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Baithuti ba qhaqholle potso ea lengolo e le hore ba hlophise moralo oa lintlha, ba bokelle tlotlo-ntsoe eo ba tla e sebelisa ho ngola lengolo. • Barutuo ba ngole lengolo la setsoalle ka bomong, ba sebelisa puo e hloekileng feela e loketseng ea ngolloang, tlotlo-ntsoe, matšoao le mopeleto. Ba latellise lintlha ka nepo 'me ba hokahanye liratswana ba bontša qalo, bohare le qetello ea lengolo. • Barutuo ba buisane ka lithoko tsa bohlokoa bophelong ba bona e le baithuti. Ka bomong, ba ngolle batsoali/baholisi ba kopa chelete e hlakisitseng lithoko le chelete ea tlhoko ka 'ngoe, ba sebelisa puo e lokelang. • Tichere e fe barutuo nako ea ho itokisetsa liphoso tsa motšoao le mopeleto. • Barutuo ba ngollane, ba arabane ba be ba pose mangolo. 	<p>lengolo.</p> <ul style="list-style-type: none"> - sebelisa puo e nepahetseng ho ngola lengolo la setsoalle. - sebelisa puo e nepahetseng ho ngola lengolo la mosebetsi. - itokisetsa liphoso tsa motšoao le mopeleto. - khetla lithoko tsa bohlokoa bophelong ba hae e le moithuti le ho ngolla motsoali/moholisi a kopa chelete e hlakisitseng lithoko le chelete ea tlhoko ka 'ngoe, a sebelisa puo e lokelang. 	
--	--	--	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo- ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>16. Ngola lengolo la tšebetso la bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.</p>	<p>Moko-taba Lengolo la tšebetso:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lengolo la kopo ea mosebetsi - Lengolo la tletlebo kapa kananelo, ngongoreho, kopo ea tšoarello, - boitlhaloso ka bokhutšoanya ne (cv). <p>Likarolo: Liaterese tse peli Letsatsi Tumeliso Sehlooho Bohare Qetello Mokoallo</p> <p>Makhabane Tlhompho Bokheleke Makhethe Boqapi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e buisane le barutuo ka phapang ea lengolo la mosebetsi le la setsoalle. • Barutuo ba fuputse linomoro (codes) tsa liposo ho latela litereke 'me ba etse tokiso ea tse fosahetseng ka thuso ea tichere. • Ka lihlotšoana, barutuo ba ngole likarolo tsa lengolo la mosebetsi. • Barutuo ba qhaqhollle potso ea lengolo e le ho hlophisa moralo oa lintlha le ho bokella tlotlo-ntsoe e loketseng lengolo la tsebetso. • Ka lihlotšoana barutuo ba etse lipatlisiso ka bosebeletsi ba litsi tsa chelete le litokelo tsa baji. Ka bomong barutuo ba ngolle bookameli ka tšoaroe ea lichelete tsa bona polokelong ea chelete. • Ka bomong, barutuo ba ngole lengolo la mosebetsi ba sebelisa puo e loketseng boemo ba ea ngolloang, lengolo le bontše qalo, bohare, qetello le mokoallo. • Ka tataiso ea tichere barutuo ba hloae lintho tse hlahang lengolong le felehetsang litokomane, ba bolele mofuta ea litokomane tse ka 	<ul style="list-style-type: none"> - ngola likarolo tsa lengolo la mosebetsi ka nepo. - hlophisa moralo oa lintlha, a bokella, tlotlo-ntsoe eo a tla e sebelisa ho ngola lengolo. - bolela bosebeletsi ba litsi tsa chelete le litokelo tsa baji le ho ngolla mookameli ka tšoaroe ea lichelete tsa hae polokelong ea chelete. - sebelisa puo e nepahetseng ho ngola lengolo la mosebetsi. - itokisetsa liphoso tsa motšoaroe le mopeleto. 	<p>TG</p>

		<p>felehetsoang ka lengolo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka bomong barutuo ba ngole lengolo le felehetsang tokomane, 'me ba ngole sehlooho ka litlhaku tse kholo, se itšetlehile ka moeli o ka ho le letšehali. • Tichere le barutuo ba buisane ka lintlha-kholo tse hlahang boitlhalosong ka bokhutšoane, ba li ngole letlapeng. • Ka bomong barutuo ba ngole boitlhoso ba bona ka bokhutšoanyane, 'me ba ngole sehlooho ka litlhaku tse kholo, se itšetlehile ka moeli o ka ho le letšehali. • Barutuo ba intše liphoso tsa mongolo, mopeleto le matšoa. 		
--	--	--	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabā, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
17. Ngola tlaleho ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.	<p>Moko-tabā Tlaleho - sehlooho Selelekela: - u mang? - u tlaleha eng? - kae? - neng?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo ba buisane ka likarolo tse hlano tse bopang tlaleho. • Tichere le barutuo babuisane ka mefuta ea tlaleho. • Tichere le barutuo ba buisane ka litšelo tsa selelekela e fe barutuo potso le lintlha tse ba tataisang 'me 	<ul style="list-style-type: none"> - lokolisa likarolo tse hlano tse bopang tlaleho. - hlalohanya mefuta ea tlaleho. - ngola sehlooho se hohelang ka litlhaku tse 	

	<p>Qhaqhollo ea litaba</p> <p>Qetello:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tharollo - tlhokomeliso - kopo - teboho - khothaletso - boeletsisi <p>Mokoallo</p> <p>Makhabane Tlhomphe Bokheleke Makhethe Boqapi</p>	<p>ba aroloe lihlotšoana, sehlotšoana ka seng se fuoe ntlha eo se e manollang, se sebelisa mantsoe a tobang tabeng 'me a chabisa molaetsa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho latela maemo a litaba tseo ba li filoeng, barutuoana ba ngole sehlooho se hohelang ka lithaku tse kholo, se qala pel'a moeli o letsohong le letšehali. • Tichere e fe barutuoana ketsahalo ka maemo a itseng, ka bomong barutuoana ba ngole tlaleho eo ho eona ba hlakisang boemo ba bona, sebaka sa ea tlalehang, boemo ba litaba ka nako eo tlaleho e e tsoang. • Barutuoana ba ngole qetello e totobatsang tharollo, kopo, teboho, khothaletso kapa boeletsisi. • Barutuoana ba tekene ka mokhoa o khetholohang ho oa ba bang. 	<p>kholo, se qala pel'a moeli o letsohong le letšehali.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ngola tlaleho eo ho eona a hlakisang boemo ba hae, sebaka sa ea tlalehang, le boemo ba litaba ka nako eo tlaleho e e tsoang. - ngola qetello e totobatsang tharollo, kopo, teboho, khothaletso kapa boeletsisi. - tekene ka mokhoa o ikhethollang. 	
--	---	--	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabane, litsebo- ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>18. Ngolla puo maemo a khethehileng ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.</p>	<p>Moko-tabane</p> <p>Puo</p> <p>Tšobotsi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kananelo ho ea tsamaisang lethathamo - tumeliso/tlhompho ho latela maemo - sepheo sa puo - tabane - qetello - mokoallo <p>Makhabane</p> <p>Tlhompho Bokheleke Makhethe Boqapi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba fuputse maemo ao ho 'ona ho eeng ho etsoe puo, ba tlalehele sehlopha. • Tichere e fe barutuo puo e ngotsoeng, ba buisane ka litšobotsi, puo le tlotlo-ntsoe tse loketseng sepheo sa puo eo, ba be ba ntše litšelo, le ho hlalosa maikutlo a sebui. • Barutuo ba etse puo moo e leng baokameli ba setsi sa toantšo ea bobolu le bomenemene. Ba hlalose ba be ba khaleme boqhekanyetsi. • Tichere e fe barutuo puo, ba e hlahlobe ka sepheo sa ho ntša litšelo tsa eona le ho bolela sepheo sa puo eo, puo le tlotlo-ntsoe. • Tichere e mamelise barutuo puo e hatisitsoeng, 'me ka lihlotšoana ba ntše litšobotsi tsa eona. • Ka lihlotšoana, barutuo ba fuoe maemo a fapaneng a ho etsa puo ba a tšoantšise. • Tichere le barutuo ba buisane ka phapano ea tumeliso ha e etsoa ke batho ba maemo a 	<ul style="list-style-type: none"> - manolla maemo ao ho 'ona ho eeng ho etsoe puo. - manolla litšobotsi tsa puo. - akaretsa litaba tse phuthetsoeng ke puo, ho bolela sepheo sa eona le ho bua ka puo le tlotlo-ntsoe. - hlophisa lintlha, tlotlo-ntsoe a be ba ngole puo a ipapisitse le maemo a fanoeng. - etsa lethathamo la marena a sehloho, a libaka lea motse. - tšoantšisa maemo a ho etsa puo eo a e ngotseng ela hloko ho sheba letšoele, phahamisa lentsoe; ho tebisa le ho phahamisa lentsoe; ho ema ba otlohile le ho se 	<p>TG</p> <p>Lipuo tsa batho ba boholong.</p>

		<p>fapaneng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka bomong, barutuo ba hlophise lintlha, ba bokelle tlotlo-ntsoe ba be ba ngole puo ba ipapisitse le maemo a fanoeng. Ba qetelle ka mokhoa o lumellanang le tumeliso ea bona. • Barutuo ba itokisetse liphoso tsa mongolo le mopeleto. • Barutuo ba fuputse ka marena a bona a Sehlooho, a libaka le a metse, ba a behe ka tlhahlamano ea 'ona, ba tle ba nepe tlhahlamano ha ba etsa tumeliso. • Tichere le barutuo buisane ka tatellano e nepahetseng ea libui. • Barutuo ba etse puo ba ela hloko ho sheba letšoele, ho le kenyeletsa puong, ho phahamisa lentsoe; ho le tebisa le ho matlafatsa ntlha, ho ema ba otlohile, ho se kokotletse. 	<p>kokotletse.</p> <ul style="list-style-type: none"> - itokisetse liphoso puong ea hae. 	
--	--	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabane, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>19. ngola athikele ka litaba tse fapaneng tse amang bophelo ba sechaba ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200</p>	<p>Moko-tabane Ho ngolla maselinyana (tlaleho ea litaba) - Popeho ea litaba tsa maselinyana.</p> <p>Litsebo-ketso - Ho fuputsa</p> <p>Makhabane Boqapi Bohlokolosi Bokheleke Boitlhompho Sebete</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba tle le maselinyana a fapaneng a Sesotho 'me ba hlahlobe mokhoa oo a ngotsoeng ka oona esita le puo e hohelang e sebelisitsoeng. • Tichere e etsetse barutuo mohlala oa sehloho se totobatsang ketso ea boqhekanyetsi ba lichelete e be e ngolle leselinyana tlaleho e feletseng ea taba eo. • Barutuo ba ngole sehloho ka lithaku tse kholo, se qala pela mola o ka lehalokereng le letšehali. • Tichere e tataise barutuo ho qapa lihloho tsa litaba tseo ba ka li ngolang maselinyaneng 'me barutuo ba etsa lethathamo la litaba tseo ba ka ngolang maselinyana ka tsona. • Barutuo ba ngole sehloho se hohelang ka lithaku tse kholo, se qala pel'a moeli o letsohong le letšehali. • Tichere e tataise barutuo ka mekhoe ea ho qotsa litaba tsa sebui se hlahang litabeng tsa 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalohanya mekhoe e fapaneng eo maselinyana a ngotsoeng ka eona esita le puo e hohelang e sebelisitsoeng. - qapa lihloho tse ka hohelang 'mali. - ngola puo a intša liphoso tsa mongolo, matšoao le tsa mopeleto. - thetha litaba tsa hae ka nepo. 	<p>TG Maselinyana (Likoranta)</p>

		<p>bona.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tichere e fe barutuo a taba, ba qape sehlooho ba be ba ngole qetello e thethang litaba tsa bona. • Ka bomong, barutuo a ba hlophise lintlha tse fanoeng, ba ngole taba e eang maselinyaneng, ba thusane ho e ntša liphoso. 		
--	--	--	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Moko-tab a, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
20. ngolla mohlophisi oa leselinyana ka litaba tse fapaneng ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200.	<p>Moko-tab a Lengolo le eang ho mohlophisi</p> <p>Mabaka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ho elelloisa sechaba taba e itseng - Ho tletleba ka athikele kapa lengolo le fetileng kapa ho le thoholetsa. - Ho thoholetsa khato e itseng. <p>Popeho:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aterese ea hau 	<ul style="list-style-type: none"> • Ka tataiso ea tichere, barutuo a ba ikhopotse mokhoa oa ho ngola litaba tsa maselinyana. • Tichere a hlaosetse barutuo a mabaka le mokhoa oa ho ngolla mohlophisi oa koranta/makasini. A qaqise phapano ea lengolo le eang ho mohlophisi le ha ho ngoloa litaba tsa koranta (An article). • Barutuo a ba tle le maselinyana a fapaneng a Sesotho 'me ba hlahlobe mokhoa oo mangolo a mohlophisi a ngotsoeng ka oona, ba bolele lebaka leo lengolo ka leng le ngotsoeng ka lona. • Barutuo a ba ngolle mohlophisi oa koranta/makasini ka lihlooho le 	<ul style="list-style-type: none"> - hlahlohanya mabaka le mokhoa oa ho ngolla mohlophisi oa koranta/makasini le ho qaqisa phapano ea lengolo le eang ho mohlophisi le ha ho ngoloa litaba tsa koranta (An article). - hlahloba koranta/ makasini 'me a qaqisa mokhoa oo mangolo a mohlophisi a ngoloang ka oona, a bolele lebaka leo lengolo ka leng le ngotsoeng ka lona. - ngolla mohlophisi oa koranta/makasini ka lihlooho le mabaka a 	TG Maselinyana (Likoranta), makasini

	<p>ka botlalo, fono, aterese ea e-mail, letsatsi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aterese ea mohlophisi - - - Sehlooho - Selelekela - Litaba ka liratswana tse tharo (3) - Phethelo ka polelo e le 'ngoe - Lebitso ka botlalo, sehlopha kapa sebaka seo sengoli se phelang ho sona. <p>Litsebo-ketso Ho bala Ho ngola</p> <p>Makhabane Boqapi Bohlokolosi Bokheleke Boitlhompho Sebete</p>	<p>mabaka a boiqapelo ba bona. Ba fapanyetsane ka maqephe ba tšoaeanane.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba lokise mosebetsi oo ba u tšoaeaneng, ba u bale ka sehlopheng, ebe ka tataiso ea tichere ba lokisetsana liphoso ba bile ba thakelana ka malebela. • Ka bomong, barutuo ba ngolle mohlophisi, ba itšoaie liphoso pele tichere e ba tšoaie. • Ka lihlotšoana, barutuo ba etse koranta kapa makasini oa sehlopha, ba ngole litaba (articles) ba be ba ngolle bahlophi. • Tichere e tataise barutuo ho iketsetsa liaterese tsa <i>e-mail</i> 'me barutuo ba li etse. • Barutuo ba ngolle mohlophisi lengolo ba sebelisa aterese ea <i>e-mail</i>. 	<p>boiqapelo ba hae.</p> <ul style="list-style-type: none"> - lokisa mosebetsi oo a o tšoaueaneng, a o bale ka sehlopheng, ebe ka tataiso ea tichere o thusa ba bang ho lokisa liphoso le ho ba thakelana ka malebela. - ngolla mohlophisi, a itšoaie liphoso pele. tichere e mo tšoaie. - sebetsa ka lihlotšoana ho etsa koranta kapa makasini oa sehlopha, a ngole litaba (articles) a be a ngolle bahlophi. - ngolla mohlophisi lengolo a sebelisa aterese ea <i>e-mail</i>. 	
--	---	--	---	--

BOCHABA

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-taba, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>21. lokolisa mekhoe e amohelehang ea ho boloka le ho boulela likamano.</p>	<p>Moko-taba Ngoetsi ha e ea bohali: - -taeo - -phelehetso - -kamohelo (koea, ho bekoa, leqatha (ho tšaba lebota), - - litebello ka mokhoenyana bohoeng le ngoetsi bohali. - -maele a buang ka ngoetsi le mokhoenyana: mohloli oa maele, tlhaloso ea maele</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba fuputse ka phelisano, boitšoaro le katamelo ea mokhoenyana ho ba bohoeng. (ho se bitse lebitso la tsoalo la mohoeleli, ho se mo tšoare ka letsoho.) • Barutuo ba fuputse ka phelisano, boitšoaro le katamelo ea ngoetsi ho ba bohali (a se bitse matsale ka lebitso, mo tšoare ka letsoho; tšoare liphahlo tsa ntate matsale; se mo fe lijo matsohong; kene kamoo matsale/mohoe a robetseng; a roale hloohong; a tene mose o molelele; ho se arabise matsale) • Barutuo ba fane ka maikutlo a bona ka phelisano, boitšoaro le katamelo ea mokhoenyana bohoeng le ngoetsi bohali. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lokolisa phelisano, boitšoaro le katamelo ea mokhoenyana ho ba bohoeng. - Lokolisa phelisano, boitšoaro le katamelo ea ngoetsi ho ba bohali. - Fana ka maikutlo ka phelisano, boitšoaro le katamelo ea mokhoenyana bohoeng le ngoetsi bohali. 	<p>TG</p>

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabā, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
22. Hlalohanya mekhoe e fapaneng ea ho hlokomelana le ho tšehetsana bophelong.	<p>Moko-tabā Likhoeli tsa kemaro</p> <ul style="list-style-type: none"> - motlahali - letlahali - ho bipisa (leseko j.k. khoeetsa) - ho isoa setsoetse - ngoan'a matsibolo: - peho ea ngoana ho ntat'ae, sechaba le baeti. (metsi kapa lesoi, molilietsane le lehlaka) - kuruetso - kananelo ea ngoana - koroso (moroto le mahlatsa) <p>Puo/maele le maelana a sebelisoang litabeng tse kaholimo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba fuputse tlhokomelo le melaoana ho ngoetsi ka nako ea bokhachane. • Ka lihlotšoana barutuo ba fuputse mekhoe e fapaneng ea ho bipisa ba tlahele sehlopha. • Barutuo ba ngole maikutlo le mabaka a bona ka moetlo o fanoeng. Ba tšehetse maikutlo a bona ba ipapisitse le tsebo ea litaba tse etsahalang bophelong: Bonnete/ mefokolo/ litholoana). • Tichere le barutuo ba buisane ka likhoeli tsa kemaro le tse etsoang ka nako ea teng. • Barutuo ba fuputse mekhoe eo batho ba fapaneng ba tsebisang tlhaho ea ngoana ka eona. • Tichere le barutuo ba buisane ka bohlokoa ba ho anyesa. (<i>ho khina pelehi, ho thibela mafu</i>) • Tichere le barutuo ba buisane ka methati e etsoang ha ho amoheloa ngoana le ho mo tšireletsa ha a se a hlahile; ha a melisa, ha a khoesoa, khoeetsa. • Tichere le barutuo ba buisane ka mekhoe eo ho ipapisang le eona ha 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalosa tlhokomelo le melaoana ho ngoetsi ka nako ea kemaro. - hlalosa mekhoe e fapaneng ea ho bipisa. - bolela maikutlo le mabaka ka moetlo o fanoeng. - hlalohanya likhoeli tsa kemaro le tse etsoang ka nako ea teng. - hlalohanya mekhoe eo batho ba fapaneng ba tsebisang tlhaho ea ngoana ka eona. - hlalosa methati e etsoang ha ho amoheloa ngoana le ho mo tšireletsa ha a se a hlahile. - bolela mekhoe eo ho ipapisang le eona ha ho rehoa ngoana lebitso. - bolele maikutlo ka seo mabitso a ka se etsang bophelong ba motho/ngoana. - hlalohanya mefuta ea kuruetso le mabaka a eona, le ho fana ka maikutlo ka mofuta ka 'ngoe. 	TG

		<p>ho rehoa ngoana lebitso (liketsahalo le lithehello).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba bolele maikutlo a bona ka seo mabitso a ka se etsang bophelong ba motho/ngoana. • Barutuo ba fupute mefuta ea kuruetso le mabaka a eona, ba be ba fane ka maikutlo ka mofuta ka 'ngoe. • Barutuo ba fuputse litaba tsa koroso, <i>mahlatsa le moroto a ngoana</i>. 	<p>- hlalosa litaba tsa koroso, nako, mahlatsa <i>le moroto</i>.</p>	
--	--	---	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11 barutuo ba be ba ka:	Moko-tabana, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlalhojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
23. Hlalosa litsebo le mekhoe e amohelehang eo ngoan'a Mosotho a ithutang eona ka lapeng, lithakeng tsa hae le sechabeng.	<p>Moko-tabana Litsebo le mekhoe ho tsoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ka lapeng - lithakeng tsa hae - sechabeng <p>Lipapali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Khotsoana /khotsoaneng <p>Thakaneng:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ho hloba khoale - litaeo <p>Mesebetsi: Ho:</p> <ul style="list-style-type: none"> hloekisa, hlokomela liphoofofo, 	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba hlalose mokhoa oa ho bapala papali kanngoe, hore na e bapaloa ke bo mang, kae, neng le lisebelisoa. • Barutuo ba fuputse melemo e fumanoang lipapaling tse fapaneng. • Ka tataiso ea tichere barutuo ba bapale lipapali. • Barutuo ba fuputse liila tsa bana ba Basotho ho latela botona le botšehali, ba be ba bolele mabaka a fanoang a liila. • Barutuo ba fuputse mabaka a 'nete ao bana ba thibeloang ho etsa lintho tse itseng. • Barutuo ba fuputse mehloli ea liila 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalosa mokhoa oa ho bapala papali kanngoe, hore na e bapaloa ke bo-mang, kae, neng le lisebelisoa. - hlalosa melemo e fumanoang lipapaling tse fapaneng. - bapala lipapali tse fapaneng. - bolela liila tsa bana ba Basotho ho latela botona le botšehali. - bolele mabaka a fanoang a liila. - bolele mabaka a 'nete ao bana ba thibeloang ho etsa 	TG

	<p>hlokomela ba banyenyane, boipheliso</p> <p>Tihompho:</p> <ul style="list-style-type: none"> - puo <p>Liila:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lijo (likahare, mahe, matšela-nokana, - libaka (pattello, sakeng, lephakatlali, khotla, lekhotla le mabitla mekhoha ea bophelo ea: - bashanyana le banana <p>Mabaka a liila a fanoeng</p> <p>Melemo ea liila maphelong a bana ba Mosotho.</p>	<p>tse fapaneng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka tataiso ea tichere, barutuo ba bolele melemo le mathata a tlišoang ke melao le litaelo tsa liila tse fapaneng bophelong ba bana. 	<p>lintho tse itseng.</p> <ul style="list-style-type: none"> - bolela mehloli ea liila tse fapaneng. - bolela melemo le mathata a tlišoang ke melao le litaelo tsa liila tse fapaneng bophelong ba ngoana oa Mosotho. 	
--	---	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tab, litsebo-ketso le Makhaane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
24. Hlaloanya mekhoe ea boipheliso le phelisano.	<p>Moko-tab Mekhoe ea boipheliso le phelisano:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tšomo - Mafisa - Seahlolo - tšimo ea lira - matsema - phapanyetsano ea thepa le tšebeletso - ho bolokela kamoso - ho fana - talenta - thuto - lefa <p>Temo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - linako tsa ho lema, mekhoe ea ho lema. 	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba hlalose seo ba ithutileng sona tšomong ea Mosimoli le Mosimotsana ka mekhoe ea ho bolokela kamoso. • Ba lokolise tsohle tse amohelehang le tse sa amohelehang bophelong tseo ba ithutileng eona tšomong ena. • Ka lihlotšoana barutuo ba fuputse ba be ba tlalehe ka ho nepahala, litaba tsa mafa Sesothong le mekhoe e fapaneng ea ho a fetisa. • Barutuo ba lokolise mesebetsi e fapaneng ea temo le mekhoe ea ho e etsa. • Tichere le barutuo ba buisane ka mekhoe e fapaneng ea ho lema le lisebelisoa tse fapaneng tsa temo, 'me ba li bapise ka melemo le mathata a tsona. • Ka lihlotšoana barutuo ba buisane ka mekhoe e meng ea boipheliso le phelisano ntle le temo, 'me ba tlalehele sehlopha. • Ka lihlotšoana barutuo ba ithlophisetse ho buisana ka mekhoe, mathata le melemo ea ho fetolela leruo la lipoofole le temo cheleteng. • Ka lihlotšoana, barutuo ba bolele 	<ul style="list-style-type: none"> - hlalosa seo a ithutileng sona tšomong ea Mosimoli le Mosimotsana ka mekhoe ea ho bolokela kamoso. - lokolisa tsohle tse amohelehang le tse sa amohelehang bophelong tseo a ithutileng eona tšomong ena. - fuputsa le ho tlaleha ka ho nepahala litaba tsa mafa Sesothong le mekhoe e fapaneng ea ho a fetisa. - lokolisa mesebetsi e fapaneng ea temo le mekhoe ea ho e etsa. - bapisa mekhoe e fapaneng ea ho lema le lisebelisoa tse fapaneng tsa temo, a lokolisa melemo le mathata a tsona. - hlalosa mekhoe e meng ea boipheliso le phelisano ntle le temo. - hlalosa ka botlalo mekhoe, mathata le melemo ea ho fetolela leruo la lipoofole le temo cheleteng. - bolela mekhoe e fapaneng 	<p>-TG -Motho oa litsebo</p>

		<p>litalente tse fapaneng tse ka ntlafatsang bophelo le ho phelisa batho, ba tlalehele sehlopha ba be ba hlalosa hore na litalenta tseo bona ba nang le tsona li ka ba phelisa joang.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka tataiso ea tichere, barutuo ba hlalosetsane lentsoe “lefa” ba be ba fane ka mehlala ea mafa. • Ba qoqa ka mekhoha ea ho baballa lefa le litholoana tseo motho a ka li kotulang ha a sa le baballe. • Ka lihlopha tse peli, barutuo ba etse khang(debate), ka mokhoa oo Basotho ba sebetsang litaba tsa lefa ka oona. • Ba buisane ka mekhoha eo ba ka e etsang ho ntlafatsa lefa e le hore le ba phelele, ba be ba bolele tseo ba lokelang ho li qoba. • Ba bolele mekhoha e ka sebelisoang ho thusa ba kojoana li mahetleng ho iphelisa. • Ba fuputse hore na temo e ka thusa batho joang ho iphelisa. • Ba bapise mekhoha ea joale ea ho thusa bahloki le mekhoha ea khale ba be ba bolele maikutlo a bona ka mekhoha eo e fapaneng. • Ba bapise melemo le mathata a phapanyetsano ea thepa, chelete le tšebeletso. • Ka tataiso ea tichere barutuo ba buisane ka mekhoha ea ho hlahloba 	<p>ea boipheliso ka litalenta, 'me ba tlalehele sehlopha, le ho hlalosa hore na litalenta tseo eena a nang le tsona li ka mo phelisa joang</p> <ul style="list-style-type: none"> - hlalosa lentsoe “lefa” a be a fane ka mehlala ea mafa. - qoqa ka mekhoha ea ho baballa lefa le litholoana tseo motho a ka li kotulang ha a sa le baballe. - lokolisa mekhoha eo a ka e etsang ho ntlafatsa lefa e le hore le mo phelele, a be a bolele tseo a lokelang ho li qoba. - bolela mekhoha e ka sebelisoang ho thusa ba kojoana li mahetleng ho iphelisa. - fuputsa hore na temo e ka thusa batho joang ho iphelisa. - bapisa mekhoha ea joale ea ho thusa bahloki le mekhoha ea khale, a be a bolele maikutlo a hae ka mekhoha eo e fapaneng. - bapisa melemo le mathata a phapanyetsano ea thepa, chelete le tšebeletso. - hlalosa melemo eo a e 	
--	--	---	---	--

		<p>melemo eo ba e fumanang ha ba reka/rekisa kapa ba fana ka bosebeletsi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka lihlotšoana barutuo a ba buisane, 'me ba tlalehele sehlopha ka mekhoha ea matsema ea khale le ea kajeno. Ba e bapise ba hlaloba melemo le mathata a eona. • Ba fuputse mekhoha e amohelehang ea ho rarolla likhang, 'me ba tlalehele lihlotšoana. • Ba buisane ka melemo le mathata a ho fana. • Barutuo a ba ngole moqoqo ba qhaqholla melemo le mathata a leruo la chelate le la bohoai. 	<p>fumanang ha a reka/rekisa kapa a fana ka bosebeletsi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - bapisa mekhoha ea matsema ea khale le ea kajeno, a hlalosa melemo le mathata a eona. - qaqisa ka ho ngola kapa ho tlalehela sehlopha mekhoha e amohelehang ea ho rarolla likhang. - hlalosa melemo le mathata a ho fana. - ngola moqoqo a qhaqholla melemo le mathata a leruo la chelete le la bohoai. 	
--	--	--	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Moko-tab a, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlalhojoang: tichere e hlallobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
25. Lokolisa litaba tsa linnete tsa bophelo le tharollo ea mathata.	<p>Mooko-tab a</p> <p>Linnete tsa bophelo</p> <ul style="list-style-type: none"> - kotsi ea lithethefatsi - tšusumetso ea sehlopha - boimana ba pele ho lenyalo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere le barutuo a ba totobatse ba be ba buisane ka linnete tsa bophelo tse atileng maphelong a bacha, tse behang maphelo ao tlokotsing. • Ka lihlotšoana, barutuo a ba fuputse meetlo ea Sesotho e thusang bacha kapa bana ho qoba mathata ao. • Barutuo a ba batle maele a opang khomo lenaka a khalemelang liketso tse behang bophelo tsietsing ba be ba a hlalose. 	<ul style="list-style-type: none"> - bua le ho totobatsa linnete tsa bophelo tse atileng maphelong a bacha, tse behang maphelo a bona tlokotsing. - fuputsa le ho tlaleha meetlo ea Sesotho e thusang bacha kapa bana ho qoba mathata ao. - bolela le ho halosa maele a opang khomo lenaka a 	<p>TG</p> <ul style="list-style-type: none"> -Litšoantšo tse hlakisang kotsi ea lithethefatsi. -Batho ba litsebo

	<p>Maele a khalemang.</p> <p>Litsebo-ketso Ho: bala, mamela, ngola, fuputsa, bapisa,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba buisane ka liketsahalo/ liqholotso tse kileng tsa ba tlama ho etsa khetho holim'a lintho tse peli tse behang bophelo ba bona tsietsing. • Barutuo ba etse lipatlisiso, ba be ba tlalehele sehlopha ka mefuta eohle ea lithethefatsi le litemoso tse teng ka kotsi ea lithethefatsi. • Ka lihlotšoana, barutuo ba fumane metsoako e sebelisitsoeng lithethefatsing tse fapaneng, le kotsi ea tsona. • Barutuo ba bolele mabaka a ka susumetsang motho ho sebelisa lithethefatsi, ba be ba bolele hore na mabaka ao a ka qobeha joang. • Barutuo ba fumane mekhoha eo naha ea bona e thibelang tšebeliso e fosahetsng ea lithethefatsi, le ho phekola bokuli bo bakoang ke tsona. • Barutuo ba buisane ka litholoana tsa tšebeliso e fosahetseng ea lithethefatsi. • Barutuo ba phete pale ka mathata ao ba a tsebang a bakiloeng ke tšebeliso ea lithethefatsi. • Barutuo ba ngole puo, e le letona la bophelo, la bacha kapa la thuto, ba lemosa bacha ka kotsi ea lithethefatsi. 	<p>khalemelang liketso tse behang bophelo tsietsing.</p> <ul style="list-style-type: none"> - qoqa ka liketsahalo/ liqholotso tse kileng tsa mo tlama ho etsa khetho holim'a lintho tse peli tse behang bophelo ba hae tsietsing. - etsa le ho tlaleha lipatlisiso ka mefuta eohle ea lithethefatsi le litemoso tse teng ka kotsi ea lithethefatsi. - hlalosa metsoako e sebelisitsoeng lithethefatsing tse fapaneng, le kotsi ea tsona. - bolela mabaka a ka susumetsang motho ho sebelisa lithethefatsi, a bile a bolela hore na mabaka ao a ka qobeha joang. - hlaosa mekhoha eo naha ea habo e thibelang tšebeliso e fosahetsng ea lithethefatsi, le ho phekola bokuli bo bakoang ke tsona. - manolla ka botlalo litholoana tsa tšebeliso e fosahetseng ea lithethefatsi. 	
--	---	---	---	--

			<ul style="list-style-type: none">- phete pale ka mathata ao a a tsebang a bakiloeng ke tšebeliso e fosahetseng ea lithethefatsi.- ngola puo, e le letona la bophelo, la bacha le tekano kapa la thuto, a lemosa bacha ka kotsi ea tšebeliso e fosahetseng ea lithethefatsi.	
--	--	--	---	--

LINGOLOA

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tab, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
<p>26. Qhaqholla buka ea pale ka botebo.</p>	<p>Moko-tab Buka ea pale - baphetoa (boleng) - -liketsahalo - -tikoloho - -maikutlo - -boikutlo - khohlano - Tšebeliso ea puo - Tlotlo-ntsoe Ho bala haholo - Pitso ea mantsoe</p> <p>Litsebo-ketso - Ho: bala, ngola, akaretso, hlahosa.</p> <p>Makhabane - Botšepo - Bokheleke</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba lepe liketsahalo tsa buka ba ipapisitse le lebitso la buka. • Tichere le barutuo ba bale likhaolo tsa pele tsa buka /pale-khutšoe, ho hlahloba: tikoloho, baphetoa, tema, mekhabo-puo, tlotlo-ntsoe le litemoso/likeletso. • Ka lihlotšoana barutuo ba bale likhaolo tse fapaneng ho fumana tikoloho, baphetoa, tema, mekhabo-puo, tlotlo-ntsoe le litemoso/likeletso, 'me ba tlalehele sehlopha. • Barutuo ba tšoantšise karoloana ea khaolo kapa pale-khutšoe. • Barutuo ba tsoantšise ba ikentse lieteng tsa mophetoa ea itseng a bolele maikutlo le menahano ea bona ka taba e khethiloeng. • Barutuo ba hloae mantsoe a thata ba be ba a hlahose. • Ka lihlotšoana ba ngole ba itšoantšisa ka ho ikenya lieteng tsa baphetoa, ba bolele maikutlo le menahano ea bona ka taba e khethiloeng. Ba li ballane sehlotšoaneng, ba hloae eo ba eo balla sehlopha sohle. • Barutuo ba fane ka maikutlo a bona 	<ul style="list-style-type: none"> - lepa liketsahalo tsa buka a ipapisitse le lebitso la buka. - tlaleha litaba tsa buka ea pale/ pale-khutšoe, ba ipapisitse le tikoloho, baphetoa, tema, mekhabo-puo, tlotlo-ntsoe le litemoso/likeletso. - tšoantsisa karoloana ea khaolo kapa pale-khutsoe. - ngola a ikentse lieteng tsa mophetoa ea itseng a bolele maikutlo le menahano ea hae ka taba e khethiloeng le ho li balla sehlopha. - hlahosa mantsoe a thata a hlahang ka bukeng - ngola kakaretso ea seo a se balileng. - bolele tšoano le phapano ea bochaba bo hlahang ka bukeng le ba habo, 'me a bolele maikutlo a hae ka meetlo eo e 'meli. 	

		<p>holima seo ba se balileng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba ngole kakaretso ea seo ba se balileng. • Barutuo ba bapise bochaba bo hlahang ka bukeng le ba habo bona , 'me ba bolele maikutlo a bona ka meetlo eo e 'meli. 		
--	--	---	--	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabā, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
27. Qhaqholla buka ea tšoantšiso ka botebo	<p>Moko-tabā Tema Pono Batšoantšisi (boleng) Tikoloho Litlhaloso / litaelo Khohlano Botšoantšisi Kalana</p> <p>Litsebo-ketso Ho: bala, ngola, akaretsa, hlalosa, tšoantšisa.</p> <p>Makhabane Boitšepo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba lepe liketsahalo tsa tšoantšiso ba ipapisitse le lebitso la buka. • Barutuo ba bale tšoantšiso ka nepo. • Barutuo ba tšoantšise lietsahala tsa tšoantšiso. • Barutuo ba hlalose khohlano pakeng tsa batšoantšisi. • Barutuo ba hlalose moelelo oa lipoleloana, mekhabo-puo kapa maele ho latela mokhoa oo a sebelisitsoeng ka ona ka bukeng. • Barutuo ba hlalose boleng ba batšoantšisi ho latela seo ba se buoang, seo ba se etsang le seo batšoantšisi ba bang ba se buang ka bona. • Barutuo ba amahanye tikoloho le 	<ul style="list-style-type: none"> - lepa liketsahalo tsa tšoantšiso a ipapisitse le lebitso la buka. - bala tšoantšiso ka nepo. - tšoantšisa lietsahala tsa tšoantšiso. - hlalosa khohlano pakeng tsa batšoantšisi. - hlalosa moelelo oa lipoleloana, mekhabo-puo kapa maele ho latela mokhoa oo a sebelisitsoeng ka ona ka bukeng. - hlalosa boleng ba batšoantšisi ho latela seo a se buoang, seo a se etsang le seo batšoantšisi ba bang ba se buang ka bona. 	Buka ea tšoantšiso

		<p>lietsahala tsa eona.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba totobatse khahlamelo ea meetlo e hlahang kahar'a tšoantšiso. • Ba ngole liketsahalo tse isang khubung ea litaba tsa tšoantšiso. • Barutuo ba hlahlobe maoala/maqati ao sengoli se a sebelisitseng ho fetisa melaetsa e itseng. • Barutuo ba akaretse sebae ka seng ka bolelele ba leqephe. • Ka lihlotšoana barutuo ba ngole ba ikentse lieteng tsa motšoantšisi ea itseng, ba bolele maikutlo le menahano ea bona ka taba e khethiloeng le ho li balla sehlopha. • Barutuo ba bapise liketsahalo tsa tšoantšiso le tse bophelong. • Barutuo ba take liketsahalo tse itseng/ kapa tatellano ea liketsahalo tse hahang tema. 	<ul style="list-style-type: none"> - amahanya tikoloho le lietsahala tsa eona. - totobatsa khahlamelo ea meetlo e hlahang kahar'a tšoantšiso. - ngola liketsahalo tse isang khubung ea litaba tsa tšoantšiso. - hlalosa maoala/maqati ao sengoli se a sebelisitseng ho fetisa melaetsa e itseng. - akaretsa sebae ka seng ka bolelele ba leqephe. - ngola a ikentse lieteng tsa motšoantšisi ea itseng, a bolele maikutlo le menahano ea hae ka taba e khethiloeng le ho li balla sehlopha. - bapisa liketsahalo tsa tšoantšiso le tse bophelong. - taka liketsahalo tse itseng/ kapa tatellano ea liketsahalo tse hahang tema. 	
--	--	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo ba be ba ka:	Moko-tabā, litsebo- ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
28. Manolla lithothokiso ka botebo.	<p>Moko-tabā Thothokiso Mekhabo-puo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - papiso - thehello - pheta-pheto - mothofatso - karaburetso - pepe - lepata - kemeli - khakhamatso - khanyetsane - moqasa - kobiso - thipoloho - phelekanyo - pebolo - phoqo/nyatso/teolo - poleliso - potso - selateliso - sengangela <p>Tlotlo-ntsoe Thuto Kakaretso</p> <p>Litsebo-ketso Ho: mamela, bua, bala,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo ba bale thothokiso ka nepo. • Barutuo ba qolle mantsoe ao ba sa a tloaelang ba a hlalose ho latela kamoo a sebelisitsoeng. • Barutuo ba ngole kakaretso ea thothokiso. • Barutuo ba hlalose sehloho sa thothokiso. • Barutuo ba fane ka litebello tsa bona ka sehloho sa thothokiso. • Barutuo ba qolle mekhabo-puo ba be ba e hlalose ka nepo. • Barutuo ba manolle mola ka mola. • Barutuo ba akaretse seratsoana ka seng sa thothokiso ba sebelisa mantsoe a bona. • Barutuo ba ngole molaetsa/ moko- taba/ thuto e fetisoang ke thothokiso. • Barutuo ba ngole kakaretso ea thothokiso ba ipapisitse le molaetsa/ moko- taba/ thuto ea eona 'me ba itokisetse liphoso. • Barutuo ba hlalose mekhoe eo sethokhosi se behileng litaba ka eona. • Barutuo ba ahlole nepahalo ea sehloho ba ipapisitse le litaba tsa thothokiso. 	<ul style="list-style-type: none"> - bala thothokiso ka nepo. - hlalosa mantsoe le lipolelo ho latela kamoo a sebelisitsoeng. - ngola kakaretso ea thothokiso. - hlalosa sehloho sa thothokiso. - bolela litebello ka sehloho sa thothokiso. - qolla mekhabo-puo a ba a e hlalosa ka nepo. - manolla mola ka mola. - akaretsa seratsoana ka seng sa thothokiso a sebelisa mantsoe a hae. - ngola molaetsa/ moko- taba/ thuto e fetisoang ke thothokiso. - ngola kakaretso ea thothokiso a ipapisitse le molaetsa/ moko- taba/ thuto ea eona 'me a itokisetse liphoso. - hlalosa mekhoe eo sethokhosi se behileng litaba ka eona. - ahlola ho nepahala/fosahala hoa 	

	<p>ngola, qolla, hlalosa, akaretsa, ngangisana, ahlola, tšoantšisa, manolla</p> <p>Makhabane Boikemelo Tlhompho Kananelo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo a ba tšoantšise litaba tsa thothokiso moo ho lumellehang. • Barutuo a ba ngangisane ka litaba tsa thothokiso moo ho lumellehang. • Barutuo a ba fane ka maikutlo holim'a litaba tsa thothokiso. • Barutuo a ba fuputse litaba tsa sengoli (sebaka, lenyalo, thuto, mosebetsi, moetlo, bolumeli). • Ka lihlotšoana, barutuo a ba amahanye litaba tsa bophelo ba sengoli le tse senoloang ke thothokiso. 	<p>sehlooho a ipapisitse le litaba tsa thothokiso.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tšoantšisa litaba tsa thothokiso moo ho lumellehang. - fana ka maikutlo holim'a litaba tsa thothokiso. - sibolla le ho tlaleha litaba tsa sengoli (sebaka, lenyalo, thuto, mosebetsi, moetlo, bolumeli). - amahanya litaba tsa bophelo ba sengoli le tse senoloang ke thothokiso. 	
--	---	--	---	--

Qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Moko-tab a, litsebo-ketso le makhabane	Tse ka etsoang	Se hlahlojoang: tichere e hlahlobe tsebo ea morutoana ea ho:	Lisebelisoa
29. Manolla lithoko	<p>Moko-tab a Lithoko tsa: mohale, le tsa morena.</p> <p>Nalane ea lithoko (ho rokoa mang? Hobane'ng? leloko) Mekhabo-puo Tlhaloso ea liketsahalo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barutuo a ba fuputse nalane ea ea rokoang, mabitso a hae le mabaka a mabitso ao, sefate sa leloko; basali le bana. • Barutuo a ba fuputse lintoa tseo ea rokoang a li loanneng le lilemo tsa tsona, le libaka tseo ho loanentsoeng ho tsona. • Barutuo a ba ngole sesosa sa lintoa tseo ea rokoang a li loanneng. • Tichere le barutuo a ba buisane ka tseo ba li fumaneng liphuputsong tsa bona. 	<ul style="list-style-type: none"> - bolela/pheta nalane ea ea rokoang, mabitso a hae le mabaka a mabitso ao, sefate sa leloko; basali le bana. - bolela lintoa tseo ea rokoang a li loanneng le lilemo tsa tsona, le libaka tseo ho loanentsoeng ho tsona. - ngola sesosa sa lintoa tseo ea rokoang a li loanneng. - qolla 'me a ngole mabitso a 	TG

	<p>Makhabane le mahlale a fumanoang lithokong. Tse mpe tse lokelang ho qojoa</p> <p>Litsebo-ketso Ho: mamela, bua, bala, ngola, qolla, hlalosa, akaretsa, ngangisana, ahlola, tsoantšisa, manolla.</p> <p>Makhabane Lerato la naha, Kaho ea sechaba Kholiso ea moruo Bokheleke</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tichere e arole lithoko ka methangoana, barutuo ba li phete ka hlooho ba be ba li manolle. • Barutuo ba hlalose boleng ba batho ba hlahang lithokong ba ipapisitse le litaba tse hlahang lithokong. • Barutuo ba qolle 'me ba ngole mabitso a ba hlahang lithokong le mabaka ao ba hlahang ka 'ona. • Barutuo ba qolle mabitso ao ea rokoang a bitsoang ka 'ona le mabaka ao a fuoeng mabitso ao ka 'ona. • Ka lihlotšoana barutuo ba qolle mantsoe a thata, ba ngole lithaloso tsa bona, ba buisane ka tsona ka sehlopheng. • Barutuo ba ntše mekhabo-puo lithokong, ba bolele mefuta ea eona, ba e hlalose ba be hlalose hore na e sebelisitsoe hobane'ng. • Barutuo ba akaretse lithoko ka mela e 10-12 (mantsoe a 120). • Barutuo ba hlahlobe lithoko ho fumana makhabane ao li a fetisang le limpet se lokelang ho qojoa. • Barutuo ba hlahlobe lithoko ho fumana litholoana tsa ntoa eo, le hore na ho ka be ho entsoe joang ho qoba ntoa eo. • Barutuo ba hlalose lintle le limpe tseo ba ithutileng tsona lithokong. 	<p>ba hlahang lithokong le mabaka ao ba hlahang ka 'ona (ba amana joang le ea rokoang).</p> <ul style="list-style-type: none"> - hlalosa boleng ba batho ba hlahang lithokong a ipapisitse le litaba tse hlahang lithokong. - ntša mekhabo-puo lithokong, a bolele mefuta ea eona, 'me a e hlalose (a hlalose hore na e sebelisitsoe hobane'ng). - akaretsa lithoko ka mela e 10-12 (mantsoe a 120) - manolla makhabane ao lithoko li a fetisang. - manolla litholoana tsa ntoa eo le hore na ho ka be ho entsoe joang ho qoba ntoa eo. 	
--	--	---	--	--

TATAISO EA TICHERE

Sepheo: qetellong ea sehlopha sa 11, barutuo a ba be ba ka:	Malebela
<p>Lo 1. Bala seballoa-kutloisiso sa bolelele ba mantsoe a 600-700 ka sepheo sa ho qolla lintlha le ho etsa kakaretso.</p>	<p>Hlokomela hore seballoa-kutloisiso sena litaba tsa sona ke litaba tsa 'nete tsa bophelo. Ha se pale kapa phetelo ea lietsahala. Ke bohlae ho ela hloko litaba tseo e leng maikutlo a sengoli e le hore re se li nke e le linnete tsa bophelo. Mohlala oa liratsoana tse latelang ke mofuta oa seballoa-kutloisiso sena.</p> <p>Litsebi li re 'Mele oa motho o tšoana hantle le koloi e batlang ho tšelo mafura le metsi, ekasitana le ho hlahlojoa na e ntse e phela hantle, esere ea pulukanya mong'a eona a sa itšepile.</p> <p>Motho o lokela ho hlokomela 'mele oa hae ka ho o koetlisa khafetsa. A koetle ho lekana matla a hae e le hore a se imetse pelo le mesifa. A etse joalo sebakeng se bulehileng a tsebe ho habola meea e hlokoang ke matšoafo. A noe metsi khafetsa a be a je lijo tse nang le molemo 'meleng.</p> <p>Ke bomali-mabe bo tšosang ho bona motsoali a foqa ngoana lijo tse mafura le tse tsoekerehali e ngata a re oa mo rata. Ngoana ea joalo ha a rongoe, o lutse fatše letšhare lohle ho thoe ke lerato athe ke lehloeo. Ka lebaka la ho se bapale, enoa seratu-ratu e ba petle-petlehali e leboluhali. Mafura le tsoekere li mo bakela mabelehali sefahlehong. Kaha le metsi oa a ila sekhethe, ntloaneng oa chakela. Joale mafu ke sentele ho eena mona. Mafehle-fehle ana a mafura a etsa hore motho a lule a khathetse, a sitoa le ho ingoaea. Mohla a ileng a chakela ntloaneng o utloa ho hlapa matsoho e le chaba se hole. O se a tatetse se eang ka hanong. Joale mafu! Letšollo! Lehlato!</p> <p><i>Buisana le barutuo a ka mantsoe le lipoleloana tse ba thatafallang e le ho lokisetsa ho ngoloa ha kakaretso.</i></p> <p><i>Mekhoa ea ho qolla lintlha tsa bohlokoa ke e latelang:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ntša sesosa le litholoana litabeng tseo u li balileng.

Sesosa	Litholoana
Ho se bapale	'Mele o motenya
Lijo tse mafura le tsoekere e ngata	Makhopho sefahlehong
Ho se noe metsi	Ho se ee ntloaneng hantle
Ho ja ka matsoho a litšila	Mafu; haholo-holo letšollo le lehlato

2. Ngola kakaretso ea seratsoana se kaholimo ka mantsoe a hau, u sebelise lintlha tse kaholimo.
 ***Hlokomela hore tataiso ena ke ea Lo 1 le 2.

Hobane seratsoana sena hangata ke tšekatšeko, bonako ba sona bo ho bojoale. Hona ho bolela hore le kakaretso ea eona e lokela ho ngoloa ka bonako ba bojoale. **EMPA**, ho ka etsahala hore litaba tse ling li be ho bonako bo bong. **HA HO LE JOALO** le kakaretso e tla ba bonakong boo.

Hlokomelisa barutuo a ho sebelisa lihokelo kapa lipoleloana tse fapaneng hobane li na le matla a fapaneng a ho fetisa molaetsa. Mohlala: **Ho ekeletsa litaba tse seng li boletsoe**: hape, tse ling ke, kante ho moo, kathoko ho moo, kaholimo ho tsohle...

Ho bontša tlhahlamano ea liketsahalo: Hang-hang, pele ho moo, kamor'a moo, qetellong, e sale sethathong, eaba.

Ho kopanya taba le e 'ngoe kapa ho hlakisa taba: ho hlakisa taba ena, mohlala, hona ho bonoa ka...

Ho hlakisa litaba tse hanyetsanang: Empa, ka lehlakoreng le leng, bang ba re, leha ho le joalo, 'nete ke hore...

	<p>Ho bapisa lintho tse tšoanang: joaloka, ka ho tšoana...</p> <p>Hlokomela hore seballoa-kutloisiso sena u ka se sebelisa ho ruta moqoqo-tšekatšeko. Se qetele u se sebelise ho ruta kakaretso le moqoqo oo.</p>
	<p>Maqiti a ho araba seballoa-kutloisiso se batlang moelelo.</p> <p>Hlokomelisa barutuo a ka tse latelang:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bala lipotso pele ho litaba. - bala liratsoana ka ho li habanya pele. - ela hloko mokhoa oa mongolo o tataisang. - sehella mantsoe/ lipoleloana tseo ba utloang li le thata ha ba ntse a bala. - hlokomela bohlokoa ba ho bala potso ka kutloisiso; moo ho hlokoang lentsoe a fele a arabe ka lentsoe; moo a lokelang ho araba ka lentsoe le nang le moelelo o tšoanang le le sebelisitsoeng, a fele a fane ka lentsoe e seng poleloana. <p>Tichere e eletsoa ho thusa barutuo a ho araba lipotso ka nepo ka ho ba fa pampiri e tšoanang hantle le ea tlhahlobo.</p> <p>Mehlala ea tse ka botsoang:</p> <ul style="list-style-type: none"> - boleng ba baphetoa; kamano ea baphetoa; tlhaloso ea mantsoe le ea lipolelo le lipoleloana; ho qotsa mantsoe a mophetoa; ho qolla mekhabo-puo, maele, maelana; ho fana ka mantsoe a lumellanang kapa a hananang.

<p>Lo 3. ntša liphoso litokomaneng tse ngotsoeng.</p>	<p>Behela barutuo a matšoa a ho lokisa liphoso leboteng ka sehlopheng. Kamehla ha u laela barutuo ho ngola halele, joaloka ho hlahloba buka, ho ngola moqoqo, ho ngola lengolo, ba fe na ba etse mosebetsi oo ba ela hloko lintho life haholo. Mohlala, e bang ba lokela ho hlahloba bongoli, hlalosa hore ba bue ka tšebeliso ea puo. E bang ba ngola athikele ba ngole sehlooho. Ha morutoana eo a itšoa mosebetsi oo a o ngotseng, o lokela ho ela hloko ho hlahloba tseo potso e neng e re a li kenyeletse, joale a shebisisie na o fela a li kenyelelitse.</p> <p>Kamehla hatella bohlokoa ba popeho ea puo hobane ke eona e ka thusang barutuo ho itšoa. Hape, poloko ea nako le eona e bohlokoa, haholo ha ba ngola moqoqo. Ba tloetse ho emisa ho ngola ha ho setse metsotso e mehlano pele nako e fela, e be ba sebelisa metsotso eo ho intša liphoso.</p> <p>U ka sebelisa mosebetsi o liphoso haholo, ho thusa barutuo ho ela hloko liphoso tseo ba lokelang ho li hlaola feela u lumellane le mong'a mosebetsi.</p>
<p>Lo 8. sebelisa sefetoli ka nepo lipolelong.</p>	<p>ketella-leikemisa (Preposition): Taba ena e bohlokoa haholo popong ea leeketsi. Ea sa e eleng hloko a ka fosa le litaelo tsa leeketsi leo. Mohlala: holim'a, pel'a, tlas'a, ho, ha jj.</p> <p>Meelelo ea sere le mehlala:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'mala tlere! - monko phu! - motsamao latha! - mokhoa nyaro! - sebopeho be! - palo to! - molumo tšere! <p>Hlokomelisa barutuo hore sere se sebetsa ho latela bongata le sebaka. Mohlala sefate se le seng ha se mela re ke keng ra re se itse siphohle! Empa re ka cho joalo ha li hlahile li le ngata. Re ke keng ra re a</p>

	<p>mo re maso! ka molamu monotong. Empa re ka sebelisa sere seo ha a otliloe thekeng kapa'meleng.</p> <p>Sere se sebetsa haholo ho ntlafatsa puo ea moqoqo.</p>
<p>Lo 11. ngola moqoqo oa pale ka bolelele ba maqephe a 2–2½ (mantsoe a 350–500).</p>	<p>Tikoloho:</p> <p>-Selelekela: Ho ka etsahala hore kahar'a selelekela tikoloho e be sieo. Moo e leng teng, e ka hlalosa nako, sebaka le lisebelisoa.</p> <p>Ka mokhoa o mokhutšoanyane. Barutuo ba hlokomelisoa hore selelekela se qalang ka, E ne e le, ha se hohele 'mali, 'me ba tataisoa ka mekhoha e fapaneng ea ho lelekela.</p> <p>-Bohare: Mona tikoloho e ka fetoha, ea pharalla kapa ea sala e ntse e le eona eane ea mantlha.</p> <p>Mekhoa-kutlo: pono, tatso, monko, kutlo, letlalo/kamo, maikutlo/kameho</p> <p>Tema:</p> <p>-Qalo: Qalo e hlakileng ke moo mongoli a qalang ho pheta litaba kamor'a li lelekella.</p> <p>-Kholo: ke ntšetso-pele ea litaba. Kaha se ngoloang ha se se lelele joaloka buka, taba ena e lokela ho isa mobali sehlohlolong kapele.</p> <p>-Sehlohlolo: ke khubu ea taba 'me ke letšoao la pele la moqoqo o motlehali oa pale. Mona mobali o lokela ho ameha haholo ke litaba, haeba ke tse bohloko a hlabehe, haeba ke tse monate a utloe monatehali oo.</p> <p>-Phethelo (anti-climax) le qetello: Mona mongoli o lihella litaba tsa hae. Ebang maikutlo a hae a ne a phahame, re lokela ho mo utloa ha a theoha a bile a theola le a mobali.</p> <p>Leha e se taba e khothaletsoang hore barutuo ba ngole moqoqo ka lihlotšoana, e ka etsoa ha ho ntse ho koetlisoa barutuo ho ngola moqoqo. Sehlotšoaneng ka seng, e mong a ka hlalosa chebahalo, e mong molumo, e mong monko, jj.</p> <p>-liratsoana: Litaba tse kaholimo li hahoa ka liratsa tse kopantsoeng hantle ka lihokelo le litšupane, tse sebelisitseng maele le maelana, mekhobo-puo le puo e manoni .Seratsoana ka seng se lokela ho ba le</p>

	<p>lintla-kholo le lintlha tse e tlatsenag, 'me se hokahane hantle le tse ling ka tšebeliso ea lihokelo le litsupane.</p> <p>Puo: Mongoli o sebelisa maele le maelana, mekhabo-puo le puo e manoni, hammoho le karaburetso ho hohela mobali moqoqong oohle.</p>
<p>Lo 13. ngola moqoqo oa tšekatšeko ka bolelele ba maqephe a 2–2½ (mantsoe a 350–500)</p>	<p>Selelekela : se lokela ho senola seo mongoli a tl'o bua ka sona 'me se be se hohele'mali.</p> <p>Moqoqo ona o totobatsa kutloisiso ea mongoli ka taba eo a ngolang ka eona. Mongoli ha a bile ha a etse khang, empa o sekaseka taba joalokaha e le joalo. Hona ho bolela hore ea ngolang mofuta ona oa moqoqo o lokela ho tseba hantle ka taba eo a ngolang ka eona. Lebaka ke hobane ha se moqoqo oa boiqapelo; ho sekasekoa taba e tihileng, e teng.</p> <p>Lihlooho e kaba tse latelang:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Se ka etsoang ho fokotsa likotsi tsa mebileng naheng ea heno. - Pula ke mahlopha-a-senya. <p>*Hlokomela hore ha u etsa lihlooho tsa moqoqo, u thuse barutuo a ho hlalohanya moqoqo-tšekatšeko (Discursive) ho oa tlhalosi (Descriptive). U ka sebelisa lentsoe lena; <i>Hlalosa</i>, Moqoqong oa tlhalosi. Empa ha e le tšekatšeko e sala e le: Melemo le mathata a ho ithuta ka puo ea letsoele maemong 'ohle a thuto.</p> <p>*Hlokomela hape hore tšekatšeko e ka ba mahlakore a mabeli a taba, feela ha ho etsoe khang ka 'ona hobane ho buuo a ka taba e seng maikutlo a motho.</p> <p>Re ka ba le mofuta e latelang ea selelekela.</p> <p>a) Ho qala ka pale ea seo ho ngoloang ka sona. Mohlala: <i>Batho ba iphetotse makhoba a marangrang.</i></p> <p>Litsebi li re taba ena ea marangrang e qalile e le mokhoa oo sesole se neng se buisana ka oona, empa kajeno, taba eo e ntle, ke mofetše o fetotseng ba bangata makhoba a oona.</p>

b) Ho bolela maemo a taba eo lefatšeng kapa mafatšeng a mang.

Mohlala: *Se ka etsoang ho fokotsa likotsi tsa mebileng naheng ea heno.*

Tlaleho ea mokhatlo oa lefatše oa bophelo, e supa hore ka selemo, bonyane ke batho ba ka holingoana ho milone ba timelang likotsing tsa mebileng lefatše ka bophara. Naheng ena ea Rantšo, e nang le baahi ba ka bang limilone li peli feela, teng likotsi tsa mebileng li hakanyetsoa ho makholo a mahlano a nang le metso ka selemo. Ebile naha ena e hlaha e le ea bomashome a mane a metso e robong ka likotsi tsena, lefatše ka bophara.

c) Ho fana ka tihaloso ea seo ho ngoloang ka sona.

Mohlala: *Melemo ea lipapali.*

Ea nang le boloetse ba phallo ea mali e botsoa, o lokela ho bapala e le hore pelo ea hae e otle ka matla, joale mali a sututse ka matlanyana. Ea nang le phallo e phahameng ea mali eena, o chesa mafura a petelitseng methapo ka ho ikoetlisa. Ho bapala le ho ikoetlisa ke pheko e sa lefelloeng mathateng ana a bophelo.

d) Ho fotela lintlha tseo ho tl'o ngoloa ka tsona.

Mohlala: *Melemo le Mathata a morero oa metsi a lihlaba Lesotho.*

Morero oa metsi a lihlaba Lesotho o tlisitse melemo e mengata. Kahar'a eona re ka qolla e latelang: o ile oa hlahisetsa bana ba Basotho mosebetsi, batho ba phelang libakeng tseo ba kenyetsoa motlakase, ba etsetsoa tsela ea letšoana, 'me le sechaba sa libaka tseo sa fumana metsi a hloekileng. Leha ho le joalo, masimo a Basotho a ile a nkoa ho etsa matamo, bao ho nkiloeng masimo le litša tsa bona, ba tlisoa mabalane moo ho seng masimo ao ba iphelisang ka 'ona.

<p>Lo 14. Ngola moqoqo oa khang ka bolelele ba maqephe a 2–2½ (mantsoe a 350–500)</p>	<p>Tataisa barutuo a ho ngola moqoqo ona ka mekhwa e meraro: ba nyebekolle mahlakore a taba kaofela; kapa ba tšehetse lehlakore le le leng. Ha ba tšehetsa lehlakore le le leng, esita le ha ba tšehetsa ba lokela ho hlakisa e sa le qalong hore na ba lehlakoreng lefe; kapa ba ruthuthe lehlakore leo ba hananang le lona ka ho fana ka mabaka a toma a le reselang. Mona ke moo ba bolelang ntlha ea lehlakore leo ba phehang khang le lona ebe baa le hanyetsa ka mabaka a kholisang.</p> <p>Selelekela se lokela ho fa 'mali leseli ka khopolo ea mongoli.</p> <p>Tichere e hlokomelise barutuo a hore ha ba ngolle eona e le motho, kahoo ba fane ka maikutlo a bona ba phutholohile empa ba sebelisa puo e hloekileng.</p> <p>Tichere e be seli ka litaba tsa morutoana tse qosang hore a hlabolloe.</p> <p>Tichere e hlokomelise barutuo a hore seratsoaneng sa ho qetela morutoana a ka thetha litaba tsa hae ka ho pepesa lehlakore leo a le tšehetsang; kapa a bontša hore taba eo a buileng ka eona e hloka lipatlisiso; kapa a bontša hore maikutlo a batho a laoloa ke kholiso le tumelo.</p> <p>Khokahanyo ea litaba e kenyeletsa tšebeliso e nepahetseng ea lihokelo le lipoleloana tse kopanyang lipolelo le liratoana. Barutuo a ba lokela ho koetlisoa haholo ka tšebeliso eo e le hore ba fele ba fetise melaetsa ea seo ba se bolelang. Khokahanyo eo e ka sebelisoa ho bontša hore:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mongoli o maikutlo a mabeli. Mohlala: Leha ke itse... 'nete e sale.... • mongoli o hlakisa hore ha a lumellane le taba eo batho ba bangata ba lumellanang le eona. Mohlala: Tabeng ena ke mokhelo hobane ke lumela ruri hore... • mongoli o hlahisa le ho ruthutha lehlakore leo a sa lumellanang le lona. Mohlala: Ha motho a re bana ba banana ba se ke ba rutoa mehleng ee, o re ke mang ea tla ba hlokomela ha ho bonahala mehla e fetohile hakaale? Likhaitseli tsa rona lia nyaloa kajeno, hosane li se li hlaloa kapa li hlekefetsoa ke bona bana bao re neng re hopotse hore ba tla li phutha.
<p>Lo 15. Ngola lengolo la setsoalle la bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200–300.</p>	<p>Ela hloko hore ha barutuo a ba ngollana mangolo, u a bale pele a fetela ho beng ba 'ona e le ho qoba litaba tse sa amoheleheng.</p> <p>Ha barutuo a ba se ba ile ba ngollana ka poso, ba ka iketsetsa lionfolopo, 'me tichere ea 'na ea sebetsa e</p>

	le mohokahanyi ka ho bala mangolo ao pele a fetela ho beng ba 'ona.
Lo 16. Ngola lengolo la tšebetso la bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200–300.	<p>Lengolo la tšebetso le ka ngoloa ka mabaka a fapaneng. Le ka ngoloa ha mongoli oa lona a lakatsa ho fetisetsa litaba tse itseng sechabeng ka koranta (Lengolo le eang ho mohlophisi) kapa a tletleba/rorisa taba e itseng e entsoeng ke koranta. E ka ba lengolo la kopo ea mosebetsi, la kananelo, ngongoreho, kopo ea tšoarelo le ho mema motho oa boemo bo khethehileng.</p> <p>Thusa barutuo hore ha ba ngola mangolo ana a tšebetso ba se tebe haholo ka tšebeliso ea puo e manoni esere ea senya/ fokolisa/ fifatsa molaetsa.</p> <p>Hlokomelisa barutuo hore lintlha tsa tataiso tseo ba li filoeng, ba ka li hlophisa bocha hore litaba tsa bona li latellane hantle. Mehlala ea mefuta ena ea mangolo e fumaneha qetellong ea tataiso ea tichere.</p> <p>Sehlooho se ngoloa ka litlhaku tse kholo 'me ha se sehelleo.</p> <p>Khonthalets a barutuo ho iketsetsa maselinyana a sekolo.</p> <p>Letsatsi: La 30 Phuptjane 2020 – Khoeli e ngoloe ka lebitso la Sesotho.</p> <p>Aterese: P.O. Box 12 / Box 12</p> <p>Maseru 100 - Nomoro (code) ea poso e be e nepahetseng.</p> <p><i>U ka sebelisa marangrang ho iphumanela linomoro tse nepahetseng tsa liposo tsa Lesotho.</i></p> <p>LIKAROLO TSA TLALEHO:</p> <p>Liatere se, tumeliso, sehlooho, selelekela, (mang, kae, neng, eng) bohare, seratsoana sa qetello le motekeno.</p> <p>*** Aterese/liatere se tsa ea ngolang le ea ngolloang li laoloa ke potso hobane potso ea hlakisa na karabo e qaloe joang/ kae. Ha re ntse re ruta tlaleho ka sehlopheng, re lokela ho ngola liatere se tse peli.</p>

	<p>Litšelo a tsa tlaleho: boemo ba ea tlalehang, lebaka leo ho tlalehoang ka lona, maemo a litaba ka nako eo tlaleho e etsoang le qetello e totobatsang tharollo, kopo, teboho, khothaleto kapa boeletsi.</p>
<p>Lo 18. ngola puo maamong a khethehileng ka bolelele ba leqephe kapa maqephe a 1½ (mantsoe a 200–300)</p>	<p>Hatisa puo ebe u e mamelisa barutuo. Ekaba ea morena oa sehlooho, oa sebaka kapa Ramotse. E le ho ikoetlisa, barutuo ba ka etsa tšoantšisa ba etsa puo motseng, makhotleng a mathomo, a puso ea libaka, mabatoeng kapa makhotleng a setereke (Ba e ngole joale ba e etse ka bokheleke le tšebeliso ea puo e loketseng maemo). Ho na le phapano ea tatellano ea boholo ha batho ba bua leha ba lumelisoa ke motho ea etsang puo. Seratsoana sa selekela se hlakisa sepheo sa puo. Qetello ea litaba sebui, se etsa boipiletso kapa keletso. Moo letona le leng teng ha ho etsoa puo, le hlompheoe. Sebui se lokela ho hlokomela hore puo ea hae ha e siee batho bao a buang le bona. e.g Bo 'me' le bo ntate le lona bana, re tla hopola hore, A se ke a bua a ipuella a hlokomela hore o emetse sehlopha se itseng. Ngoana a eme a otlohile, a bue ka lentsoe le utloahalang a shebile batho bao a buang le bona.</p> <p>Ha re bua ka mokoallo re bolela taba e kang, Khotso! Pula! Nala! Kapa, kea leboha.</p>
<p>Lo 19. ngola athikele ka litaba tse fapaneng tse amang bophelo ba sechaba ka bolelele ba maqephe a 1½ ka mantsoe a 200</p>	<p>Litaba tse ngolloang leselinyana li ngola ke moqolotsi oa leselinyana leo, kahona ke tlaleho ea litaba tse etsahetseng. Ke kahona li nang le moqolotsi oa litaba tseo, sebaka le letsatsi la lietshala. Ha li na liaterese hobane boemong bona re sebelisa litaba tse qololitsoeng ke moqolotsi oa pampiri eo. Litabeng tsena moqolotsi haa hlahise maikutlo a hae, u li pheta joalokaha li etsahetse, ebile ke bohlokoa ho qotsa batho bao a ba botsitseng. Joale, morutoana o ngola joaloha e-ka ke eena moqolotsi.</p> <p>*Batho ba qotsoang ebe batho bao litaba tse tlalehoang li ba amang ka kotlolo.</p>
<p>Lo 20. ngolla mohlophisi oa leselinyana ka litaba tse fapaneng ka bolelele ba mantsoe a 200.</p>	<p>Lengolo le eang ho mohlophisi mongoli a ka ngola ka:</p> <ul style="list-style-type: none"> litaba tse arabang tse neng li ngotsoe pampiring eo, joale mobali a thohetsa litaba tseo kapa a ipelahetsa ka tsona a bile a hlahisa maikutlo a hae.

	<ul style="list-style-type: none"> • taba e mo tšoenyang e teng bophelong ba hae. Mona re bona maikutlo a mongoli hobane o hlalosa se mo tšoenyang kapa se mo khahlileng. <p>Qetello: Ngoana o ngola lebitso la hae ka botlalo 'me le lateloa hang ke; sebaka kapa sehlopha seo a leng ho sona. Haeba:</p> <p>a) leselinyana kapa makasini e le oa sekolo, ho ngoloa sehlopha sa morutoana jk.</p> <p>Lineo Nkuebe</p> <p>C2</p> <p>b) leselinyana kapa makasini e le oa hae (local)</p> <p>Mathabo Motsoahae</p> <p>Maseru</p> <p>c) leselinyana kapa makasini e le oa machaba</p> <p>Mohau Mohlomi</p> <p>Lesotho</p>
<p>Lo 21. lokolisa mekhoha e amohelehehang ea ho boloka le ho boulela likamano.</p>	<p>Lo19 le 20 li lokolisa mekhoha e amohelehehang ea ho boloka le ho boulela likamano le ho tšehetsana.</p> <p>Melaoana ea kemaro: u se tsamaee sakeng; ho se kute moriri; ho se khutle monyako; ho se potoe kamorao; ho se cheche; ho se roke; ho se robale le motšoare;</p> <p>Tlhokomelo: lipitsa; ho bipisa (khoeetsa)</p> <p>Mekhoa ea ho reha ngoana lebitso: liketsahalo, thehello (ho fana ka lefutso/ fuoa lebitso la ngaka ea 'm'ae), maemo.</p>

	<p>Bohlokoa ba kanyeso: mokhoa oa ho thibela pelehi; ho etsa bana ba phetseng hantle.</p> <p>Maele a amanang le ngoetsi le mokhoenyana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ngoetsi e ngalla motšeo - mokhoenyana bohoeng ke sebatatso - sa bohoeng se ratha se iname - monyala-ka-peli o nyala oa hae <p>Maele a mang a buang ka litaba tsa ngoana.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Khomo boela haeno u holile. - Ngoana e moholo ke thaka nta'ae. - Serata ngoana ke serata 'm'ae. - Ho hlaba le pele ho hlaba le morao.
<p>Lo 22. Hlahanya mekhoa e fapaneng ea ho hlokomelana le ho tšehetsana bophelong</p>	<p>Kopa basebeletsi ba tsa bophelo ho fana ka tsebo ea melemo le mathata a ka bakoang ke ho se anyese ka nepo. Melemo eo ke e kang, ho khina pelei le ho thibela mafu kapa ho a laola.</p>
<p>Lo 23. hlahosa litsebo le mekhoa eo ngoan'a Mosotho a ithutang eona ka lapeng, lithakeng tsa hae le sechabeng.</p>	<p>Lipapali le melemo ea tsona</p> <p>Liketo: ho bala, ho chorisa ho tsepamisa maikutlo</p> <p>Liketoana; ho: bala, itlosa bolutu, ntlafatsa pono ea mahlo; chorisa kelello, ba seli, aha moea oa tlholisano, aha mamello le mamellano, ho amohela tlholo, aha tšebeliso, aha setsoalle.</p> <p>Morabaraba; ho ntlafatsa boinahano bo tebileng; aha tlolto-ntsoe, aha mamello le mamellano, ntlafatsa bokheleke, tlosa bolutu, chorisa kelello/ hlabolla</p> <p>Seqata-majoana: E tiisa pelo; E koetlisa ho nepa; E koetlisa ho qoba; E koetlisa sefutho</p>

	<p>Ho kalla: Ho koetlisa kelello e chatsi, Ho koetlisa ho loana le ho itšireletsa</p> <p>Cheko: Ho koetlisa ho bala, ho latela melao, ho koetlisa 'mele</p> <p>Ho khoasa litali: Ho ikhoantlella, ho bala, ho hlolisana, leihlo le nchocho, ho nepa, ho tlosa bolutu</p> <p>Karete: bokheleke ba puo, e u ruta ho bala, leihlo le nchocho</p> <p>Khati: ho bala, puo, ho koetlisa 'mele, tšebetso-'moho, tlholisano</p> <p>Lesokoana: Ho rapella pula, ho tlosa bolutu, boikoetliso, ho aha setsoalle, ho aha tsebano, ho koetlisa maqiti.</p> <p>Lilotho: Ho tlosa bolutu, ho inahana kapele, ho ba seli, tlholisano ea puo</p> <p>Mantloane: Ho koetlisa bophelo ba malapeng le kamoo ba lebeletsoeng ho itšoara kateng, mesebetsi ea malapeng, sebetsa 'moho, ho tataisana/ eletsana, e hlaphola maikutlo a ba utloileng bohloko, puo</p> <p>Mohobelo: bokhabi, setsoalle, bokheleke, tšebelisano, tlholisano, pina</p> <p>Mokhibo: Ho itlosa bolulutu, ho ikoetlisa</p> <p>Selialia/ sephumula/ tenye/ senyamo: monyetla oa ho ikhethela mohlankana eo a ratang ho nyaloa ke eena,</p> <p>Serobolela: Ho itlosa bolutu</p> <p>Liila li holisa tumelo, li ruta boitšoaro ebile li holisa boitimo.</p>
<p>Lo 24. hlalohanya mekhoha ea boipheliso le phelisano.</p>	<p>Sebelisa litaba tsena ho hlokomelisa barutuo ea mekhoha eohle ea ho iphelisa.</p> <p>Sebelisana le tichere ea thuto ea temo ho hlalosa litaba tsa temo. Mekhoa e fapaneng ea temo, mathata le melemo ea eona. Ha re bua ka methati e fapaneng ea temo re bua ka, ho phethola, ho ekha, ho kofola, ho tesa, ho jala (ka feisi kapa polantere) ho hlaola, ho tšella seboko, ho kotula, ho pola le tse ling. Teba ka mekhoha ea ho etsa mesebetsi ena, mathata le melemo ea eona e fapaneng.</p>

	<p>Litaba tsa mafisa, tšimo ea lira, seahlolo, matsema, phapanyetsano ea thepa le tšebeletso le ho fana.- ke litaba tseo u lokoleng ho li toboketsa e le ho hlokomelisa barutuo hore, ho kopanya matsoho, ho arolelana, le ho etsa makhobonthithi a hore bana ba motho ba arolelane hloohoana ea tsie, ke botho bo khothaletsoang, bo bileng bo etsang bophelo bo monate bo hlokanang litlohi tsa molao hoba bohle ba khotše.</p> <p>Tšomo ea Mosimoli le Mosimotsana e re hlokomelisa tse latelang:</p> <p>Re lokela ho bolokela kamoso, re se obele tsohle ka nako e le 'ngoe.- Bohlale bona re bo bona ka batsoali ba Mosimoli le Mosimotsana ba bolokileng mafi ka thulareng e kholo. Letsete ha lea lokela ho thetsoa ho fihlela nako eo le e baletsoeng. Ea etsang joalo o le sitisa ho tsoala joalokaha le lebeletsoe.</p> <p>Litaba tsa lefa li baka likhathatso, lintoa le lipolaeano ha li sa sebetsoe ka ho nepahala.- Mosimoli o khutla bohali, o fihla a itjella mafi a ka thulareng e kholo empa a tseba hantle hore ha a lokela ho a tšoara. Mohlomong ke hobane a tseba hore ke eena e moholo, joale o etsa seo Mosimotsana eena a sa se etseng hobane a le monyane. Tsona litaba tsena tsa boholo/mafa li bakile lintoa le lipolaeano. *****Thusa barutuo ho etsa liphuputso tsa phetesitsano ea lefa ka molao oa Lerotholi/Borena/moetlo le ka molao oa Sekhooa. Ke bohlale hape ho mema setsebi sa tsa molao ho tla hlakisetša barutuo ka litaba tsena tsa mafa.</p> <p>Ho fana.- Ha re ka ra tlaeela ho fana le ho arolelana seo re nang le sona , bophelo bo tla re natefela. Leha a fositse molao hakalo, Mosimoli o ile a ja le ngoan'abo ha a qeta ho fehla thulare e kholo.</p> <p>Nka monyetla oa ho bua le barutuo ka ho rata le ho labalabela tseo ba sa lokelang ho li etsa ka kakaretso. Mohlala, ho utsoa makoloi a batsoali ao hangata a ba bakelang mafu.</p> <p>**** Hlokomela hore ka har'a Lo ena , ho na le moo ban aba ngolang moqoqo.Hlokomela ho ba hopotsa ka mekhoha e nepahetseng ea ho ngola meqoqo eo e hlahang ka mona.</p>
<p>Lo 25. lokolisa litaba tsa linnete tsa bophelo le tharollo ea mathata.</p>	<p>Mema litsebi tsa tsa bophelo ho tla hlalosa kotsi ea koe le lithethefatsi, mathata a boimana ba bana ba tlaase lilemong, mafu a likobo a tšoaetsanoang ka thobalono, motsoali ho hlalosa tlontlollo le mathata a bakoang ke ho ima pele ho lenyalo lelapeng la ngoana ea immeng/ imisitseng; le sepolesa ho tla hlalosa tšusumetso lithethefatsi litlolong tsa molao.</p>

Lo 29. manolla lithoko	<p>Ha re manolla lithoko re hlahloba nalane ea lithoko; ho rokoa mang? Hobane'ng? Leloko, mekhabo-puo, tlhaloso ea liketsahalo le mantsoe. Kaholimo ho tsena tsohle, re lokela ho hlahloba makhabane a ea rokoang kapa a batho ba hlahang lithokong tsena. Re hlahloba litaba tsa tharollo ea mathata, likamano tsa batho, tsa malapa le tsa linaha. Litaba tsa bophelo (social issues) le mahlale ao re ka ithutang 'ona ho tsoa lithokong ke lintho tseo re lokelang ho li ela hloko ha re manolla lithoko. Kamohlomong ha ho ntse ho qhaqholloa lithoko kapa thothokiso ho hlaha mekhabo-puo e sa ngoloang kahar'a lenaneo-thuto, e hlalose tsoe barutuo.</p>

Tšebeliso ea puo

Kamehla potso ena e lokela ho ba le maretlo-puo ohle 'me a hlalolloe ka mokhoa o latelang e le ho etsa linepo tse leshome.

- Lereho
- Seemeli-tu
- Seemeli-phafo
- Sephafi
- Leetsi
- Boemo
- Leeketsi
- Sere
- Sehokelo
- Lekhotsa

**** Ho se phetoe leretlo-puo habeli, hape ha ho bolele hore tatellano ea maretlo puo e be ena kamehla.Hopola hore seratsoana se be le mantsoe a 120.**

Mohlala oa taba e kaholimo.

Tlatsa likheo ka maretlo-puo a bontšitsoeng ka masakaneng.

- a) _____ (**lekhotsa la semelo!**) ke ne ke qala ho makala (b) _____ (**keketso mokhoa e boploeng ka kutu tlhakiso**). Ke lumela hore le batho ba neng ba nchebile ba ile ba bona hore ke maketse. E ne e ile eare ha (c) _____ (**leetsi**), ra fumana (d) _____ (**lereo la sehlopha sa pele le bopiloeng ka kutu-ketso**) holim'a ntlo (e) _____ (**sehloai-potoloho-keketso sebaka**). Re ile ra hlaba mokhosi (f) _____ (**sehokelo**) batho ba bokana. O theohile moo a se a itse (g) _____ (**sere**)! motho eo, hoo (h) _____ (**seemeli-tlhakiso**) ba ileng ba mo qenehela. Ke ne ke ee ke re (i) _____ (**boemo-thuo**), empa khalefo eo ke ileng ka e halefa, e ile ea etsa hore (j) _____ (**seemeli-tu**) leha ho ka thoe a tetekoe, ke tla ba oa pele ho mo khahlola.

Karabo

(a) **Khele!** ke ne ke qala ho makala (b) **hakaalo**. Ke lumela hore le batho ba neng ba nchebile ba ile ba bona hore ke maketse. E ne e ile eare ha (c) **re tsoha**, ra fumana (d) **moloi** holim'a ntlo (e) **eo nkhono a robalang ka ho eona**. Re ile ra hlaba mokhosi (f) **'me** batho ba bokana. O theohile moo a se a itse (g) **potlololo!** motho eo, hoo (h) **ba bang** ba ileng ba mo qenehela. Ke ne ke ee ke re (i) **ke na le mohau**, empa khalefo eo ke ileng ka e halefa, e ile ea etsa hore (j) **eena** leha ho ka thoe a tetekoe, ke tla ba oa pele ho mo khahlola.

Mohlala oa boitlhaloso ka bokhutšoanyane

BOITSEBISO BA LEETO LEBITSA

1. Boitsebiso

Fane:	Lebitsa
Mabitso:	Leeto Bernard
Tlhaho:	12 Tlhakubele 2000
Bochaba:	Mosotho
Boleng:	Botona
Aterese:	Box 56
	Pitso Ground 102
	Lesotho
Nomoro ea mohala:	+266 45678910
Email:	lebitysabl@gmail.com

2. Thuteho

Sekolo	Lengolo	Lilemo
Makhaola Primary	PSLE	2006-2011
Bocheletsana Secondary	J.C.	2012-2014
Senyokotho High	LGCSE	2015-2016

3. Boiphihlelo
Morekisi lebenkeleng Phuptjane & Tšitoe, 2014
Ho qhoba koloi e nyane Tšitoe 2016

4. Lithahasello: Bolo ea maoto
Lingangisano

5. Ba u pakang
(a) Mof. 'Malehloa Hlathola +266 46581072
malehl_h@yahoo.gov.ls
(b) Mong. Moeki Ntheke +266 46107258
moekin@aol.com

MOHLALA OA LENGOLO LE HLAHISANG TOKOMANE

Box 56

Pitso Ground 102

La 22 Pherekhong 2020

Mookameli

Matjoing Department Store

Box 235

Mafeteng 900

Monghali

KOPO EA MOSEBETSI

Ke balile koranteng ea Tsiboho ea Senqu ea la 20 Pherekhong, 2020 moo ho phatlalalitsong sekheo sa mosebetsi oa morekisi khoebong ea hao.

Ke kopa mosebetsi oo.

Ke qhoaelletse boitsebiso ba ka bo bokhutšoanyane lengolong lena.

Ka boikokobetso

LB Lebitsa

Leeto Bernard Lebitsa

Tšomo

MOSIMOLI LE MOSIMOTSANA

MOSIMOLI LE MOSIMOTSANA

Thulare ke pitsa e kholo, thulatšana ke e nyane. Bana babo tsona ke Mosimoli le Mosimotsana. Ba re Mosimoli o ile a tloha ha hae, a etela habo. A fumana 'm'ae le nta'ae ba le sieo e le Mosimotsana feela. A re ho Mosimotsana, "Mè' o ile kae?" Mosimotsana a re, "Ba ile pineng ea moholokoane-oa-seomile-leleme." Mosimoli a re, "Ha ho lijo tse jeoang?" Mosimotsana a re, "E! Ha ho lijo tse jeoang." Mosimoli a re, "'Mè' ha a ka a fehla thulare e kholo?" A re, "Che! Ha aa ka a e fehla."

A re, "Thulatsana eona?"

A re, "Che! Le eona ha ea fehloa."

Mosimoli a kha metsi, a hlapa, a hlapa, a hlapa, a fehla thulare, a e beha har'a ntlo. A e fehla, a e fehla, a e fehla. A ntša mafura a a beha mane, a nka lisu a besa mollo. A nka mafura a a apeha ifo, a kha mofehlo a apeha motoho. A tšola mafura, a a tšolela mafisong, a tlala, a nka bohoko a bo tšela motohong, a re ho Mosimotsana, tloho re tlo ja." Ba ja, ba ja, ba ja, ba qeta. A koahela mafura ane a 'm'ae; a a koahela hantle. A nka metsi a hlatsoa thulare a e beha mane a re, "Joale kea tsamaea Mosimotsana, ke ea haeso." Eaba oa tsamaea o ea ha hae.

Bo-'m'ae ba fihla. 'M'ae a re, "Mosimotsana, thulare e fehliloe ke mang?" A re, "Ke Mosimoli." A omana le bosiu bohle. Hosasane a tsoha mosali enoa, a nka mabele a inetsoeng ka nkho a a beha kantle. A nka a mang a a beha kantle. A nka a mang, a nts'a omana. A nka mohoma, a cheka sekoti se selelele, a ntse a omana. A re, "Mosimotsana, tsamaea u e'o bitsa Mosimoli; u re kea mo bitsa." Mosimotsana a ea, a fihla a re, "Mosimoli, 'mè oa u bitsa." Mosimoli a 'motsa a re, "Mosimotsana! 'me' ha a ka a omana?" A latola. O itse ka pheta, "Kea u rapela hle 'nake! 'mè ha a ka a omana?" A latola a re, "Che! 'mè ha aa omana." Ba tsamaea. Ha ba le tseleng a 'na a mo botsa hape a re, "'m`e ha aa ka a omana?" A 'na a latola.

Ba fihla hae. 'M'ae a re, "Mosimoli, nka mabele ao a ka u a inole, u nke tšese, u e ale ka sekoting." A e nka a e ala ka sekoting. A nka nkho e kholo e nang le mabele, a e neheletsa Mosimoli a le ka sekoting. Eitse Mosimoli ha a re o e beha fatše, a mo re pupe! ka mobu. A mo khoba, a mo khoba, a mo khoba ka lejoa la 'molo, a mo etsa lerole a mo kopanya le mabele.

A nka seroto a ola mobu ona, a o roala, a o lahlela letšeng le pel'a seliba. Koena ea mo bopa ka metsing, ea mo bopa, ea mo bopa, ea mo bopa. Ea boela ea e-ba Mosimoli hape.

Ka mohlomong banana ba bang ba re, "Mosimotsana ha re eeng selibeng." A nka nkho a ea le banana ba bang selibeng. Ba fihle ba khelle, ba khelle linkho li tlale, ba lule ba 'ne ba bapale, ba bapele, ba bapale. Ba re, "Mosimotsana, ha re eeng hae, tsatsi le liketse," Ba nke linkho tsa bona,

ba li roale. Ha Mosimotsana a re o nka ea hae nkho, e hanelle fatše. Banana ba bang ba role tsa bona, ba re ka bokanela ea Mosimotsana, baa e kakasa, ba re ba 'meha eona hloohong, e hanelle fatše. Ba re, "A! Thotsela tsa 'm'ae li e tšoere." Ba nyolohe ba ee hae, a sale moo.

Ngoan'abo a hlahe a tsoa metsing, a ikokotlela ka lere la hae la tšepe. Etlare ha a e-tla a re,

*Ke thulare e kholo, Mosimotsana,
Ke itse ke ile bohali, Mosimotsana,
Oa nkakela leshano, Mosimotsana,
Eena 'm'ao eo, Mosimotsana,
A nkhuba, a nkhuba, Mosimotsana,
Ka lejoe la 'molo, Mosimotsana,
Koena ea mpopa, ea mpopa, Mosimotsana.*

A qhale metsi a ka nkhong ea hae, a luke a ka selibeng, a a luke, a a luke, a a luke. A re, "nka u eo apehela ntat'ao le 'm'ao ba je." A khutlele ka metsing Mosimoli a ntse a ikokotlela ka lere la hae la tšepe.

Ha a fihla hae a role metsi. 'M'ae a 'motse a re, "Mosimotsana, u n'u nts'u llela'ng?"

"Mè, ke ne ke sa lle."

"Uena eba u tla u khile metsi a mabe, a seretse, molato ke'ng?"

"A lukiloe ke mamamane." 'M'ae a khutse. Ba apehe, ba je, ba robale.

Ere hosasane ba ee masimong, banana ba 'mitse hape ba re, "Mosimotsana, ha re eeng selibeng." A nke nkho a ee le bona. Ba khelle, ba khelle, ba khelle, ba behe linkho, ba bapale. Ba re, "Mosimotsana, ha re eeng hae, tsatsi le liketse. Ba fihle ba nke linkho tsa bona kaofela, ba roale, a sale. A re ka re oa e safola, e hane ho ea hloohong. Banana ba bang ba role tsa bona, ba re baa e bokanela, baa e kuka, e hane. Ba re, "Jooo! Thotsela tsa 'm'ae li e tšoere; ha re tsamaeeng."

A hlahe ngoan'abo, a tsoa metsing, a ntse a ikokotlela ka lere la tšepe, a re,

*Ke thulare e kholo, Mosimotsana,
Ke itse ke ile bohali, Mosimotsana,
Oa nkakela leshano, Mosimotsana,
Eena 'm'ao eo, Mosimotsana,*

*A nkhoba, a nkhoba, Mosimotsana,
Ka lejoe la 'molo, Mosimotsana,
Koena ea mpopa, ea mpopa, Mosimotsana.*

A mo otle ka lere la tšepe, a a lube, a a lube, a a lube, a re, “Nka u nehe ntat’ao le ’m’ao ba je.” A boele metsing.

Mosimotsana a roale, a khutlele hae. ’M’ae a re, “Mosimotsana, u n’u nts’u llela’ng?” A khutse tu! “Mosimotsana, u khutsets’ang ke ntse ke u botsa?” U khutsetsa’ng ha u otle hakaale?”

“Kea be ke ntse ke otloa ke Mosimoli”.

“Mosimoli a u otlala le kae ke ’molaile?”

A re, “O letšeng lane le pel’a seliba. Kamehla ha ke ile selibeng le banana ba bang, nkho ea ka e hanelle fatše. Banana ba bang ba role tsa bona, ba re baa nthoosa, e hanelle fatše, ba be ba nyolohe ba tle hae, joale ebe Mosimoli oa tla, o tla a ikokotlela ka lere la tšepe. A tle a ntse a re,

*Ke thulare e kholo, Mosimotsana,
Ke itse ke ile bohali, Mosimotsana,
Oa nkakela leshano, Mosimotsana,
Eena ’m’ao eo, Mosimotsana,
A nkhoba, a nkhoba, Mosimotsana,
Ka lejoe la 'molo, Mosimotsana,
Koena ea mpopa, ea mpopa, Mosimotsana.*

’M’ae a re, “Eu ngoanaka?”

A re, “E!” Ba bolella ntat’ae. Eitse hosasane, ntat’ae a ea selibeng seo ho ea lalla. A kena lihlahleng, a ipata teng letsatsi lohle. Ba tla hee banana ba bang, “Mosimoli ha re eeng selibeng.” A nka nkho, a ea le bona. Ba fihle ba khelle, ba khelle, ba khelle. Ba ’na ba bapala, ba bapala, ba bapala. Ha re tsamaeeng, re eeng hae, letsatsi le liketse. Ba nke linkho tsa bona, ba li roale, ea hae e hanelle fatše. Ba role, ba e bokanele, e hane. Ba re, “Thotssela tsa ’m’ae li e tšoare.” Ba tsamaee, a sale moo. A hlahe Mosemoli a ntse a ikokotlela ka lere la hae la tšepe, a re:

*Ke thulare e kholo, Mosimotsana,
Ke itse ke ile bohali, Mosimotsana,
Oa nkakela leshano, Mosimotsana,
Eena ’m’ao eo, Mosimotsana,*

*A nkhoba, a nkhoba, Mosimotsana,
Ka lejoe la 'molo, Mosimotsana,
Koena ea mpopa, ea mpopa, Mosimotsana.*

Eitse ha a re o mo otl'a ka lere, ntat'ae a re, "Oho ngoan'a ka, kea u rapela."

"Ngoan'a hao ke mang? Le ne le mpolae. 'Na ke ngoana koena. Le mpolaela lebase. 'Na ntate le 'me' ke kuena. Eaba oa khutla, o boela metsing.

Ntat'ae a nyolohela hae, a fihla a bolella 'm'ae. 'M'ae a re, "Oe!" A re, "Ke eena ke eena, o nts'a le joalokaha u mo tseba." Ntat'ae a ntša likhomo tse ngaaaaata, a li bokella, tsa khannoa, tsa isoa letšeng la koena. Ha bokana likhomo le batho. Eaba koena ea tsoa e re, "Taba ke life?" Ntat'ae a re, "Ke tl'o lopolla ngoan'aka, morena."

Koena ea khutlela ka metsing, ea ea buisana le Mosimoli. Mosimooli a lumela. Eaba koena ea tsoa, ea fihla ea re, "Li liheleng!" eaba baa li khanna, tsa teba kaofela kahar'a boliba ba metsi. Ea kena, ea ea, ea ea, ea ea, ea ea. Ea hlaha e nkile moseme, ea fihla ea o ala. Ea khutla, ea fihla ea nka liphahlo, likobo, lifaha, mefitšana, ea fihla ea bokella holim'a moseme ona.

Ea khutla, ea boela ea ea motsotsonyana. Ea hlaha le eena a nts'a ikokotlela ka lere la hae la tšepe. Eaba koena e re, "Ke enoa ngoan'a ka, le tle le 'molae hape." "Ha ba ka ba u bolaea, u khutlele koano ho 'na, ke tla u amohela." Ea mo fa likhomo tse ling, ea mo fa le pelesa ea ho bofa liphahlo tsa hae, eaba hosesane o feta a se a ea ha hae bohali ba hae.

Ke tšomo ka mathetho.

Adapted from Litšomo tsa Basotho buka ea pele.

Hlokomela hore barutuo ba nang le bokooa ba pono ba lokisetsoa se tl'o baloa ka mongolo oa bona (braille), kapa mongolo o moholo.

Barutuo ba nang le bokooa ba kutlo ba fuoe monyetla oa ho pheta tseo ba lokelang ho li tlalehela sehlopha ka Puo ea Matsoho.

LITŠOBOTSI TSA LITHAPHOLISO-TATAISO KA MEFUTA EA TSONA

1. LENGOLO LE EANG HO MOHLOPHISI (letter to the editor)

Ho hlokomeloe hore lengolo le eang ho mohlophisi e ntse e le karolo ea **lengolo la tšebetso**, kahona le nka litšobotsi tsa lengolo leo. Lona le ka shebahala tjena:

Mohlala

Khatibe Ha-Jane
P.O. Box 314
Botha-Bothe 400

La 12 Tšitoe 2020

Mohlophisi
Leselinyana la Lesotho
Box 134
Morija 190

Monghali/Mofumahali / / Mohlophisi (mohlophisi eona e tsamaea e le 'ngoe ha e sebelisitsoe)

MARIHA A FETOHILE MOHLORISI OA SECHABA

S. Mohapi
Sesiu Mohapi
Morija

***** Potso ke eona e tla tataisa morutoana na o araba joang. *Mohlala*, e ka mo laela hore a qale ka Monghali, Mofumahali kapa Mohlophisi. E ka mo laela ho qetella ka ho ngola, mokoallo (*Ka boikokobetso*), lebitso le sebaka. Morutoana o lokela ho latela seo a se laetsoeng ke potso.**

2. ATHIKELE (article)

SEHLOOHO SE HOHELANG, KA TLHAKU TSE KHOLO LE MABITSO A MONGOLI
TLAS'A SEHLOOHO.

Mohlala: **MOLLO O SIEA BAITŠOKOLI LEPALAPALENG**
Sesiu Mohapi

MEHLALA EA LIPOTSO LE LIKARABO

1. a) Nakong ea Mariha ho ee ho be le tšenyō e ngata e bakoang ke mollo malapeng, likhoebong le mesebetsing. Ngolla mohlophisi oa e `ngoe ea likoranta ka boemo bona u sebelisa lintlha tse latelang:
 - hlalosa seo u bonang e le sona sesosa sa mollo ona.
 - tse tlišoang/ behoang ke kotsi ea mollo.
 - tse ka thusang ho fenyā tšenyō ena esitana le likhothaletso tsa hau.Qala lengolo la hau tjena: 'Mohlophisi', 'me u hopole ho le qetella ka tsohle tse qetellang lengolo lena.

- (b) U qholotsehile haholo ke litaba tseo u li balileng ho e `ngoe ea likoranta ka litaba tse amang ho cha ha maphephe a baitšokoli motse-moholo Maseru.

Ngolla **mohlophisi** oa koranta **lengolo** ka se u qhololitseng, u sebelisa lintlha tse latelang:

- tlaleho e u qhololitseng, mongoli oa eona le letsatsi la phatlalatso ea eona.
- moko-taba oa tlaleho eo u e balileng le se hlileng se u qhololitseng.
- maikutlo a hau ka litaba tseo le likhothaletso

Qala lengolo la hau tjena: “Mohlophisi”, me u hopole ho le qetella ka tsohle tse qetellang lengolo lena ntle le mokoallo.

2. (a) Bekeng e fetileng ho bile le tšenyō ea maphephe a baitšokoli ke mollo, U le motlalehi oa litaba oa e `ngoe ea likoranta, u bile teng sebakeng sa ketsahalo eo. Tlaleha ketsahalo eo koranteng ea heno. Sebelisa lintlha tse latelang:

- Ho cha ha maphephe ho etsahetse neng, kae?
- Sesosa sa mollo le tšenyō e bileng teng ke life?
- Likhato tse nkuoeng ho thusa ho tima mollo ke life?

Qala tlaleho ea hau ka sehlooho se hohelang, u be u ngole mabitso a hau ka botlalo:

Lengolo le eang ho mohlophisi

Mohlophisi

MARIHA A FETOHILE MOHLORISI OA SECHABA, MOLLO!

Ho bonahala matsatsing ana ho qhoma ha mollo malapeng, likhoebong le liofising ka ho fapana tsa mafapaha a sebeletsang 'muso oa Motlotlehi ho fetohile mohlorisi e mocha oa sechaba le bahlanka ba 'muso, haholo-holo nakong ea mariha. Ka linako tse ling sesosa sea tsebahala, empa hangata ntho ena e fetoha mohlolo-taba o lulang o opeloa liatla. A ea tla mariha, le monongoaha re tla e bona meka le mehlolo.

Mekhahlelong ena e boletsoeng, ho ee ho etsahale hore ha ho ile ha bata hantle, joalokaha a bata mariha a moraong ona, ka baka la phetoho ea boemo ba leholimo, ba malapa ba besa litetemehali tsa mello ea mashala. Ba besa lifuthumatsi tsena tsa parafini kapa tsa motlakase. Le mesebetsing mona ho ba joalo feela. Motho ha a qala a re batha! mosebetsing le pele a ka etsa thapelo feela o etsa bonnete ba hore sea hoba sefuthumatsi. Ba malapa bona baa be ba kabeletsa tjena ho thibela bana mohatsela le lifuba. Joale ho tla besoa letšoare lohle, mantsiboea ho fokotsoa molora feela, ha ho emisoe ho besa.

Ha ho le tjena u tla fumana batho ba qhalile likobo. Ba be ba khalehe hona ifo moo. Le bona bana ba liofising mona motho o be a qetelle a tsamaile a lebetse ho tima sefuthumatsi kaha ha a ile a se besa o se besitse! O phetha mesebetsi eohle ea hae ntho ena e ntse e hoba feela pel'a hae mona. Kaha bolebalu bo tsoetsoe le motho, maamong a kang ana ha ho makatse ha batho re ka iphumana re entse liphoso tsa ho chesa matlo le tsona liofisi ke ho leka ho ba haufi le leshala ka nako tsohle.

'Na hoja ke 'muso kea laela, nka be ke hla ke re ho hle ho sebelisoe lifuthumatsi tse seng kotsi hohle, malapeng le mesebetsing; ntho tsena tsa morao-rao tseo u tla utloa ntlo e phehlekanane empa u sa bone na e ntse e futhumatsoa joang ke tsona tse molemo. Le motlakase oa letsatsi ehlile o motle haholo ntlheng ea ho bolokeha. Lesotho ke naha ea matsaranka a phahameng a lithaba ao ho se nang lebaka la hore na, hobane'ng ha ho ke ke ha fehloa motlakase ka moea ona o mongata lithorong tsa lithaba tsena tsa Lesotho. Ho se etse lintho tse kang tsena tse khothaletsoang mona ke ho akofisa masisa-pelo ana ao re a bonang naheng ena boholo ba nako ha e le Mariha. Ho li etsa ke ho ipeha lehaheng le moriti o pholileng nakong tsohle.

Ha re hopoleng hore ho ithokomela ho molemo ho feta sethlare!

Ka boikokobetso

S. Mohapi

Sesiu Mohapi

Moitšokoli

ATHIKELE (ARTICLE)

MAPHEPHE A BAITŠOKOLI A FETOHA LESUPI KE MOLLO

Seretse Mohapi

Shekhemahali ea lelakabe le mosi o bupetsang habohloko, li ile tsa foqoha 'me tsa hlobaetsa baahi ba Motse oa Stadium Area, Maseru, bosiuung ba la 12 Pherekhong monongoaha. Mollo ona o ile oa fiela maphephe a baitšokoli le thepa e neng e le kahar'a ona, oa siea e le lesupi, beng ba sala ba itlhophere le ho beha matsoho hloohong.

Sesosa sa mollo ona se belaeloa e le molebeli oa 'ona maphephe ao, ea neng a leka ho iphuthumatsa kaha e ne e ingoale ka oto la pele. Eka o ne a besitse ka lipampiri le mabokose ao eitseng ha mollo o kekela, malakabe a nanabela maphephe a haufi. Ho chele, hape, le thepa ea bona basebetsi bao ba sebeletsang maphepheng moo kaofela, le e setseng ha se e ka hlolang e sa sebelisoa ho hang ho ea ka ba bang ba beng ba maphephe ao.

“Re setse re le tjena ka ha u re bona, ngoan'eso, ha hoa sala le ha u mpotsa tšepo ea ka!” ho bolela e mong oa ba senyehetsoeng, mofumahali 'Manthako Sehleho (51). O re ha ba tsebe hore na boemong bono ba ka thusoa ke mang eo e ka bang Mosamaria ea molemo.

Ha a botsoa ka seo e ka bang thuso ea nakoana ho baitšokoli bana, Ratoropo oa Maseru, monghali Phatšoane Moramang, o supile hore, Lekhotla la Toropo ea Motse-moholo Maseru le tla ba le tulo ea tšohanyetso ho leka ho fumana mekhoha ea thuso e potlakileng lebakeng la baitšokoli bana. “Ke utloa hajoale ke sa tsielehile haholo ke tšenyō ena, le tahlehelo e kana-kana ea thepa ea batho ba ithukhubeletsang hore bophelo ba bona bo ntlafale e le bona ba intlafatsang. Lebitsong la Lekhotla 'moho le Lekala la Likhoebo tse nyane, re saretsoe haholo.” Ke monghali Moramang eo.

Phala ea Sepolesa sa Lesotho, monghali Mpiti Mopeli eena o ile a li beha tjena, “O ne o le boima mollo ono ha o boleloa, empa litho tsa sepolesa sa heso lefapheng leno la mollo, li ile tsa e hlanaka senna ho o tima.” O bile a tsoelapele ka ho leboha sechaba sa motse oo oa Stadium Area, haholo-holo moahi ea ileng a hlaba patsana hang ha a bona ketshalo eo. “Hoja a se itlhabe ho re tsebisa ka moea oa hae, re ka be re bina ra shoelella, kaha ho ka be ho se le le leng la maphephe le phonyohileng.”

Ha a qetella, monghali Mpiti Mopeli o ile a kothaletsa hore sechaba se hlokomele mollo haholo, kaha ho bonahala o fetohile lefu le lecha le nkelang batho tsa bona ka sehloho.

Lengolo le eang ho mohlophisi ka taba e hlahileng koranteng.

Mohlophisi

BOITLHOKOMELO MOLLONG

Litabeng tsa koranta ea Thakaneng ea la bobeli Pherekhong, selemong se holimo, bohle re khotse tse molemo. Re le babali ba pampiri ena re motlotlo ka tlhokomeliso le thuto eo e re fileng eona ka litaba tsa ho itlhokomela khahlanong le mollo.

Ho fapana le tloaelo ea mora-rao ea maselinyana a rona a phatlalatsang lintoa, lipeto le lipolaeano, re ithutile hore re lokela ho hlahloba pele re robala hore tsohle tse lokelang ho tima li tinngoe. Ke leselinyana lena le re butseng mahlo hore ha ho qhomme mollo o bakiloeng ka khase, re lokela ho koahela sebaka seo ka kobo haeba mollo o s'o be mobe. Re elelitsoe hape hore re potlakele ho ntšetsa kantle se chang, 'me re furalle monyako e le hore moea o se khutlisetse lelakabe ka tlung le ho le tlisa ho motho ea nkileng seo se chang. Kaholimo ho tsohle re hlokomelisetsoe hore mokhoa oa ho tima mollo ha se metsi feela. Re ka sebelisa kobo kapa mobu.

Ka lebaka la litaba tsa phatlalatso eo, motse oa heso o hlokolosi haholo mariheng ana. Re entse letšolo la hore baahi ba khethiloeng ke Morena, ba hlahlobe malapa a likhutsana tse lulang li le ling, le a maqheku. Mona re hlokomela hore tsohle tse lokelang ho tima pele ho robaloa li timme. Kamor'a ho epa pitso, morena Leshoboro, o hlokomelisetse baahi ba motse oa hae hore re lokela ho itlhokomela le ho hlokomelana. Re entse lithupelo tse rupelang baahi bohle le balisana. Taba ena e re thusitse haholo hobane, balisa ba motse oa rona ke bona ba seng ba bolella ba bang kotsi ea ho chesa makhulo, mokhoa o nepahetseng oa ho thibela hore hlaha e ate le ho tima mollo.

Sepolesa sa motebo o pel'a motse oa heso le sona ha se kopanye ntši, se katile maemo a kotsi a ka re hlahelang. Ka ho fetisisa re thabetse hore taba ena e bopile lerato le tšebelisano ho sepola le baahi. Litsetse le litlohi tsa molao le tsona li nyametse hobane li bona sepolesa sa Motlotlehi se katile baahi.

Kea leboha.

L. Mashapha

Lerato Mashapha

Qacha's Nek

Tlaleho

Mookameli oa Lekala la likoluo
Maseru

MAPHEPHE A BAITŠOKOLI A FETOHA LESUPI KE MOLLO

Ke le moahi oa Stadium Area, ka ho sareloa ho hoholo, ke u tlahela ka mollo o chesitseng maphephe a baitšokoli a haufi le seemelo sa makoloi a baeti sa Manonyane bosiuong bo neng bo sella Labohlano la la 12 Pherekhong 2020.

Ho ea ka ba bang ba beng ba maphephe, eka sesosa sa mollo ke molebeli oa maphephe ea hiriloeng ke baitšokoli ka kopanelo. Ho utloahala ha a ile a hloloa ke lelakabe la mollo o ileng oa butsoeloa ke moea, 'me oa nanabeloa ke lephephe le neng le le haufi le moo a neng a beselitse lipampiri le mabokose. Ke moo eitseng ha a re oa tima ha bonahala hore o se a siuoe ke nako. Mollo o ile oa mo hlola kaha maphephe ao a ile a o nelehetsana ka potlako e kholo ka lebaka la bongata ba moea oa mesong eo.

Boholo ba thepa e rekisoang ea baitšokoli e cheletse moo, ke bohoko. Le eona e senyehile hoo e ke keng ea hlola e sa sebelisoa hape. Ke maphephe a ka bang leshome le metso e mehlano a anngoeng ke mollo ona.

Ha ke qala ho bona khanare ea lelakabe la mollo oo ka fesetere ea ntlo ea ka, ke ile ka letsetsa ofisi ea heno ho kopa thuso, ka hlabela baahisani mokhosi. Boholo re ile ra phallela moo, ra fumana le batho ba metse e haufi ba se ba ntse ba fihla ho phoka bohale ba mollo oo. Re sa tsoa fihla, ho ile ha tla fihla litima-mollo tse sehlophahali tsa sepolesa sa likoluo tsa mollo. Ke tsona lihlopha tsena tse ileng tsa atleha ho e loana hore ebe maphephe a mang a ile a phonyoha.

Ke ipeletsa ho ofisi ea heno ho nanabetsa letsoho hore baitšokoli ba anngoeng ke mollo ona ba tsose likhoebo tseo tsa bona.

S. Mohapi
Sesiu Mohapi
Moahi oa Stadium Area

La 13 Pherekhong 2020